



ERASMUS SCHOOL OF ECONOMICS

BACHELORSCRIPTIE FISCALE ECONOMIE

Het PEPP; een Pan-Europees Probleem Product?

Naam: Herwin Riphagen

Studentnummer: 427252

Begeleider: Dhr. P. Kavelaars

Tweede beoordelaar: Dhr. B. Dieleman

Datum definitieve versie: 20-08-2018

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 - Inleiding.....	4
1.1 - Aanleiding	4
1.2 - Probleemstelling, deelvragen en toetsingskader	5
1.3 - Afbakening van het onderwerp	6
1.4 - Opbouw van de scriptie	6
Hoofdstuk 2 – De Nederlandse behandelingen van lijfrentes	7
2.1 – Inleiding.....	7
2.2 – Lijfrentes in Nederland.....	7
2.2.1 – Definitie.....	7
2.2.2 – Verschillende vormen	8
2.2.3 – Fiscale behandeling.....	9
2.2.4 – Toegelaten uitvoerders.....	10
2.2.5 – Verboden handelingen.....	11
2.3 – Lijfrentes in grensoverschrijdende situaties	11
2.3.1 – Exit heffing	11
2.3.2 – Grensoverschrijdende opbouw.....	13
2.3.3 – Grensoverschrijdende waardeoverdracht	14
2.3.4 – Grensoverschrijdende uitkering.....	14
2.4 - Conclusie	15
Hoofdstuk 3 – Het PEPP in het Nederlandse fiscale stelsel	17
3.1 – Inleiding.....	17
3.2 – De productkenmerken van een PEPP	17
3.2.1 – Definitie.....	17
3.2.2 – Toegelaten uitvoerders.....	17
3.2.3– Opbouw.....	18
3.2.4 – Waardeoverdracht	19
3.2.5 – Uitkering.....	19
3.3 – De Nederlandse behandeling van een PEPP	20
3.3.1 - Definitie.....	20
3.3.2 – Welk type lijfrente kan een PEPP zijn?.....	22
3.3.3 – Kunnen PEPP-uitvoerders toegelaten lijfrente uitvoerders zijn?	23
3.3.4 – De opbouw, het recht op uitkering en de uitkering van een PEPP	24

3.3.5 - De meeneembaarheid- en overstapdienst van de PEPP	26
3.3.6 - Grensoverschrijdende uitkering vanuit een compartiment	27
3.4 - Conclusie	28
Hoofdstuk 4 – Een oplossing voor fiscale problematiek?	30
4.1 – Inleiding.....	30
4.2 – Plaats in het EU-recht.....	30
4.2.1 - Bevoegdheid, subsidiariteit en proportionaliteit.....	30
4.2.2 – Het rechtsmiddel en de rechtsgrondslag.....	31
4.2.3 – Nederlands standpunt ten aanzien van bevoegdheid, subsidiariteit en proportionaliteit	31
4.3 –Europese harmonisatie	33
4.3.1 - Vormen van harmonisatie	33
4.3.2 – Optionele Harmonisatie; EET versus TEE	35
4.4 –Nationale oplossingen voor fiscale problematiek.....	36
4.3.1.- Het Nederlandse standpunt ten aanzien van de Aanbeveling	36
4.3.3 – Alternatieve behandeling nationaal.....	37
4.3.2 – (Uitvoerings)kosten versus slagingskans.....	37
4.5 – Conclusie	39
Hoofdstuk 5 – Conclusie en aanbevelingen	40
Bibliografie	42
Artikelen, boeken en rapporten	42
Jurisprudentie	42
Kamerstukken	42
Besluiten	43
Europese stukken.....	43
Websites	43
Overig.....	43

Hoofdstuk 1 - Inleiding

1.1 - Aanleiding

Op 26 juni 2017 heeft de Europese Commissie (hierna: EC) een voorstel gedaan voor de invoering van een Europees pensioenproduct, namelijk de “Verordening van het Europese parlement en de raad inzake een pan-Europees persoonlijk pensioenproduct (PEPP)¹” (hierna: de Verordening). Dit voorstel is gericht op het ontstaan van een gestandaardiseerd pensioen product op de EU-markt. De meerwaarde van dit product is dat het grensoverschrijdend uitgevoerd en overgedragen kan worden. Dit product is een zogenoemd derde pijler product dat ziet op vrijwillig pensioensparen. Volgens de EC is een PEPP niet een vervanging maar een aanvulling op bestaande derde pijler producten. In Nederland is er reeds een fiscaal gefaciliteerd derde pijler product namelijk de lijfrente. Hieraan zijn strikte voorwaarden verbonden.

De EC geeft aan dat er vier overwegingen zijn die invloed hebben op de gewenste fiscale behandeling van het PEPP. Feit is namelijk dat:

1. de interne markt voor persoonlijke pensioenproducten sterk versnipperd blijft, met name ten aanzien van belastingverminderingen;
2. uit de studie naar de haalbaarheid van een Europees kader voor het persoonlijk pensioen van juni 2017 blijkt dat financiële prikkels essentieel zijn voor het aanslaan van een PEPP;
3. de lidstaten op het gebied van de rechtstreekse belastingen over een exclusieve bevoegdheid beschikken;
4. op de interne markt alle aanbieders en producten gelijk moeten worden behandeld, ongeacht nationaliteit of lidstaat van oorsprong.²

Ten aanzien van het eerst punt is Nederland een goed voorbeeld. In de fiscale wetgeving zijn er namelijk specifieke bepalingen ten aanzien van persoonlijke pensioenproducten. In de eerste plaats kan de definitie van een lijfrente worden gevonden in art. 1.7 Wet IB 2001. De voorwaarden waar de in dit artikel gedefinieerde producten aan moeten voldoen om voor belastingvermindering in aanmerking te komen zijn te vinden in art. 3.125 t/m art 3.131 Wet IB 2001. Een relevante vraag is allereerst of een PEPP überhaupt een lijfrente kan zijn volgens art. 1.7 Wet IB 2001. Daarnaast is het bijvoorbeeld interessant of toekomstige aanbieders voldoen aan art. 3.126 Wet IB 2001.

Duidelijk is dat het product in Nederland onder de aldus luidende wettekst mogelijk niet in aanmerking komt voor fiscale facilitering. Andere lidstaten kennen ook nationale regels ten aanzien van de opbouw van een lijfrenteproduct. De tweede overweging onderstreept dat het verkrijgen van belastingvoordeel noodzakelijk is om te kunnen concurreren met kwalificerende pensioenproducten. Het rapport waarnaar wordt verwezen heeft EY geschreven in opdracht van de EC. Bovenstaande voorwaarde was één van de belangrijkste conclusies uit dit rapport³.

¹ Verordening van het Europese parlement en de raad inzake een pan-Europees persoonlijk pensioenproduct (PEPP), 2017/0143 (COD).

² Ontwerpresolutie van het Europees Parlement, 2018/2002(INL), p. 3.

³ Study on the feasibility of a European Personal Pension Framework, FISMA/2015/146(02)/D, p.260.

In overweging drie onderkent de EC dat de lidstaten een exclusieve heffingsbevoegdheid hebben. De fiscale behandeling van een PEPP blijft dus een nationale aangelegenheid. Het Europese parlement heeft de EC gevraagd om de volgende drie opties ten aanzien van een belastingvoordeel te overwegen:

- toekenning van hetzelfde belastingvoordeel voor een PEPP als voor nationale persoonlijke pensioenproducten⁴, zelfs wanneer de kenmerken van een PEPP niet volledig beantwoorden aan alle nationale criteria;
- toekenning van een specifiek, op EU-niveau geharmoniseerd belasting voordeel voor een PEPP, dat in een multilaterale belastingovereenkomst tussen de lidstaten moet worden vastgesteld;
- toekenning van een subsidie of premie aan PEPP-spaarders in de vorm van een vast bedrag of een vast percentage.⁵

In de Aanbeveling is gekozen voor de eerste optie. Doordat deze geen rechtskracht heeft bepalen uiteindelijk de lidstaten zelf in hoeverre wordt voorzien in fiscale begeleiding. Interessant is wat Nederland doet met de Aanbeveling en welke argumenten hierbij een rol spelen. Daarnaast zijn de productkenmerken van het PEPP van belang om te kunnen beoordelen of het product kan voldoen aan de Nederlandse voorwaarden.

1.2 - Probleemstelling, deelvragen en toetsingskader

De wijze waarop zowel het product als de wet vanuit fiscaal oogpunt het best vormgegeven kan worden zal de kern van dit onderzoek vormen. Zodoende luidt de hoofdvraag: *Op welke manier kunnen een PEPP en het Nederlandse fiscale stelsel beter met elkaar in overeenstemming worden gebracht?* De beantwoording van deze vraag zal aan de hand van de volgende deelvragen gebeuren:

1. Hoe wordt een lijfrente in Nederland fiscaal gefaciliteerd?
2. Wat zijn de productkenmerken van een PEPP en hoe wordt dit product behandeld in het Nederlandse fiscale stelsel?

Op welke wijze kan en/of moet Nederland het PEPP fiscaal faciliteren? De eerste deelvraag heeft als doel om een duidelijk kader te schetsen van de Nederlandse Wet ten aanzien van derde pijler producten. De belangrijkste onderdelen zijn de opbouw, de overdracht en de uitbetaling. Hierna is duidelijk met welke voorwaarden een PEPP in Nederland te maken krijgt.

Deelvraag twee beschrijft vervolgens de productkenmerken van een PEPP. Deze worden in de Verordening uitgewerkt. Het product wordt hier in het Nederlandse fiscale kader geplaatst. Hieruit zal blijken in hoeverre een PEPP aan de voorwaarden voor fiscale begunstiging voldoet.

Zoals eerder is aangegeven geeft de EC veel ruimte aan de lidstaten ten aanzien van het bieden van fiscale voordelen. De derde deelvraag zal de verschillende mogelijkheden die hiervoor bestaan beschouwen.

⁴ Hier wordt niet gesproken over een lijfrente-, maar over een pensioenproduct. Dit paraplubegrip wordt gebruikt aangezien niet alle lidstaten een product kennen dat gelijk is aan de Nederlandse lijfrente.

⁵ Ontwerpverslag van het Europees Parlement met aanbevelingen aan de Commissie inzake de fiscale behandeling van persoonlijke pensioenproducten, inclusief het pan-Europees persoonlijk pensioenproduct, 2018/2002(INL), p. 3.

Voor het toetsingskader moet de term “beter in overeenstemming” een duidelijke betekenis krijgen. Hiermee wordt in deze scriptie bedoeld op het in aanmerking komen voor fiscale facilitering. Dit kan worden bereikt door aanpassingen van zowel de nationale wet als de productkenmerken. Om te bepalen of de aanpassingen leiden tot een verbetering zullen deze aan de volgende criteria worden getoetst:

- **Doeltreffendheid**
Aan dit criterium wordt voldaan als aanpassingen bijdragen aan de doelstellingen van de EC. Concreet betekent het dat aanpassingen van nationale wetgeving mogelijkheden moet creëren voor een PEPP om te kwalificeren voor fiscale facilitering. Daarnaast zullen productkenmerken als beschreven in de Verordening moeten aansluiten bij bovenstaande wettelijke bepalingen. De haalbaarheid van mogelijke harmonisatie van wetgeving op EU-niveau moet daarnaast worden beschouwd. Voornamelijk omdat lidstaten veel waarde hechten aan hun exclusieve heffingsbevoegdheid.
- **Doelmatigheid**
Efficiëntie is de kern van dit criterium en dit betekent dat het behalen van bovengenoemde doelstelling moet gebeuren tegen de laagst mogelijke kosten. Deze kosten ontstaan bij de Belastingdienst, de belastingplichtigen en de aanbieders. Voor het ministerie van Financiën ontstaan door de Verordening en aanbeveling de nodige implementatiekosten. Vervolgens krijgt de Belastingdienst bij uitvoering mogelijk ook kosten voor extra toezicht. Tevens mag het product niet onnodig complex worden. Dit leidt namelijk tot extra kosten voor zowel de aanbieders als de afnemers (belastingplichtigen), wat een PEPP een minder interessant pensioenproduct maakt.
- **Voldoen aan EU-recht**
De Verordening heeft volledige rechtskracht en is rechtstreeks van toepassing in de lidstaten. Wel moet worden beoordeeld of de regels ook in overeenstemming zijn met de verkeersvrijheden die van hogere orde zijn dan een verordening.

1.3 - Afbakening van het onderwerp

Zoals is aangegeven kennen de lidstaten van de EU een nationaal belastingstelsel. Als deze overgaan tot fiscale facilitering is het optimaal als het PEPP zo wordt vormgegeven dat het in alle lidstaten voldoet. Om een optimaal advies te geven over de vormgeving van een PEPP is kennis van al deze belastingssystemen nodig. Dit gaat de reikwijdte van deze scriptie te buiten. Er zal worden gefocust op het Nederlandse belastingstelsel en hoe een PEPP alhier aan fiscale facilitering kan voldoen. De internationale aspecten zullen een ondersteunend karakter hebben.

1.4 - Opbouw van de scriptie

De structuur van de scriptie komt voort uit de deelvragen. De opbouw is als volgt: hoofdstuk twee behandelt de eerste deelvraag en zal de voorwaarden voor fiscaal geaccepteerde lijfrentes bespreken. Het derde hoofdstuk zal vervolgens het PEPP in dit kader plaatsen. Hoofdstuk vier bespreekt de mogelijkheden die bestaan om het PEPP voor fiscale facilitering in aanmerking te doen laten komen. Ten slotte zal hoofdstuk vijf een conclusie en de nodige aanbevelingen bevatten, waarmee het antwoord wordt gegeven op de hoofdvraag.

Hoofdstuk 2 – De Nederlandse behandelingen van lijfrentes

2.1 – Inleiding

Internationaal wordt Nederland beschouwd als een land met een goed stelsel van toekomstvoorzieningen voor de oude dag⁶. Het systeem wat hiervoor zorgt, is opgebouwd uit drie pijlers. De eerste pijler vormt de Algemene Ouderdomswet (AOW) die in werking is getreden in 1956. Deze wet geeft de ingezetenen van Nederland een recht op pensioen dat wordt bekostigd door middel van premieheffing. De tweede pijler wordt gevormd door het bedrijfspensioen. Het recht hierop wordt gedurende het werkzame leven opgebouwd. Dat hiervoor wordt gespaard wordt geregeld door de Pensioenwet 2006. Het sluitstuk van het oudedagstelsel is de derde pijler. Deze ziet op vrijwillig sparen voor een pensioenvoorziening. Dit vrijwillige sparen kan door te sparen op een bankrekening, door te beleggen of door een lijfrente-verzekering af te sluiten. Deze laatste optie kent fiscaal bepaalde voordelen. Een PEPP is, zoals later duidelijk zal worden, een product dat bedoeld is voor vrijwillig pensioensparen en valt zodoende onder de derde pijler. Daarom wordt in dit hoofdstuk de fiscale behandeling van een lijfrente(verzekering) beschreven. Deze uiteenzetting wordt gedaan zodat in het volgende hoofdstuk het PEPP in dit raamwerk kan worden geplaatst.

2.2 – Lijfrentes in Nederland

2.2.1 – Definitie

Om goed te begrijpen wat onder een lijfrente moet worden verstaan zal allereerst de definitie worden besproken. In deze scriptie is met name de fiscale definitie belangrijk. Deze is te vinden in art. 1.7 Wet IB 2001.

Hierin verdienen ten minste drie elementen bijzondere aandacht. Het eerste aandachtspunt is dat er sprake moet zijn van een periodieke uitkering. Dit begrip is opgenomen in afdeling 2.5 Wet IB 2001. De lijfrente is een specifieke vorm van een periodieke uitkering. De voorwaarden die op een periodieke uitkering van toepassing zijn, werken daarom door naar de lijfrente. Deze staan niet expliciet in de wet opgenomen maar kunnen worden afgeleid uit jurisprudentie. Hieruit is gebleken dat het onzekerheids criterium belangrijk is om te bepalen of er sprake is van een periodieke uitkering⁷. In het besluit van de Staatssecretaris over lijfrenten en rechten op periodieke uitkeringen wordt het standpunt ingenomen dat de onzekerheid bestaat uit de sterftkans van de verzekerde⁸. Voor een periodieke uitkering is hieraan geen specifiek percentage te koppelen, maar bij een lijfrente moet deze ten minste 1% bedragen⁹. Daarnaast moet er sprake zijn van periodiciteit. Dit wil zeggen dat bij aanvang van de uitkeringen vast moet staan dat er meerdere uitkeringen zullen worden gedaan. Dat de uitkeringen worden gedaan met gelijkmatige tussenpozen en dat deze van gelijke hoogte zijn is niet van belang¹⁰.

Ten tweede is het begrip *levensverzekering* van belang. De definitie van dit begrip staat in art. 1.6a IB 2001 waarin staat dat moet worden aangesloten bij art. 1:1 WFT. Hierin wordt vervolgens verwezen naar art 7:975 BW. Daaruit blijkt dat de levensverzekering verband moet houden met het leven of de

⁶Melbourne Mercer Global Pension Index 2017, p. 30.

⁷HR 10 september 1975, nr. 17 634, BNB 1976/38.

⁸Besluit van de Staatssecretaris van Financiën, 13 juni 2012, nr. BLKB2012/283M, Stcrt. 2012, 12493.

⁹Zie bijvoorbeeld HR 30 oktober 1991, nr. 27 215, BNB 1992/5 met noot van Van Dijck.

¹⁰De Graaf, Kavelaars & Stevens, Internationaal Belastingrecht 2017, p. 420.

dood. Voor specifiekere invulling van het begrip moet volgens de staatssecretaris worden aangesloten bij de uitleg van De Nederlandsche Bank.¹¹

Het derde criterium voor een lijfrente is dat de uitkeringen *vast en gelijkmatig* zijn. De betekenis hiervan is dat de hoogte van de uitkeringen voor aanvang hiervan vast staat. Daarnaast moet er sprake zijn van een recht op ten minste twee of meer uitkeringen die alle even groot zijn. Ten slotte moeten de uitkeringen ook met regelmatige tussenpozen worden gedaan. Echter is in rechtspraak gebleken dat het criterium in bepaalde gevallen wel enige rekbaarheid kent.¹²

Naast de lijfrente in de vorm van een periodieke uitkering die in art. 1.7 Wet IB 2001 onderdeel a is opgenomen wordt in onderdeel b een tweede variant beschreven namelijk een lijfrenterekening of lijfrentebeleggingsrecht. Deze producten worden beide ook wel lijfrenterekening of bancaire lijfrente genoemd. In het vervolg zal voor deze producten de term lijfrenterekening worden gebruikt. Voor de variant uit onderdeel a zal de term lijfrente verzekering worden gebruikt. Een belangrijk verschil tussen deze twee figuren is dat de lijfrenterekening het karakter heeft van een spaar- of beleggingsproduct. De lijfrente verzekering heeft, zoals de naam doet vermoeden, het karakter van een verzekering. Desalniettemin wordt in dit artikel ook de lijfrenterekening (bij fictie) als lijfrente bestempeld, als aan de overige wettelijke voorwaarden die hiervoor gelden is voldaan¹³. Hieruit volgt een gelijkstelling van de bedragen die worden overgemaakt op de lijfrenterekening aan de betaalde premies voor een lijfrente verzekering. Daarnaast is het relevant om te beseffen dat bij een lijfrenterekening het recht op uitkeringen bij het overlijden van de rekeninghouder automatisch toekomt aan de nabestaanden. Dit is anders dan bij de lijfrente verzekering waarbij het recht vervalt aan de verzekeraar¹⁴.

Voor beide typen lijfrenten geldt de voorwaarde dat in de polisvoorwaarden is opgenomen dat: *“deze niet kan worden afgekocht, vervreemd, prijsgegeven, of formeel of feitelijk tot voorwerp van zekerheid kan dienen”*. Wat voor gevolgen het heeft als een van deze situaties zich toch voordoet, zal in par. 2.2.5 worden besproken.

2.2.2 – Verschillende vormen

In afdeling 3.7 Wet IB 2001 wordt aangegeven welke uitgaven voor inkomensvoorzieningen voor premieaftrek in aanmerking komen. Hierbij is het doel van de premiebetalingen van belang zoals blijkt uit art. 3.124 Wet IB 2001. Er zijn hier twee typen lijfrenten te onderscheiden namelijk die betrekking hebben op een pensioen tekort (onderdeel a) en die zien op het verzorgd achterlaten van een invalide (klein)kind (onderdeel b). Het tweede lid geeft de gelijkstelling van de lijfrenterekening met bovengenoemde vormen.

Zowel de lijfrente verzekering als de lijfrenterekening komen op grond van dit artikel voor premieaftrek in aanmerking dus daarvoor is het onderscheid niet relevant. Wel is het goed om in oog te houden dat het in wezen wel twee verschillende producten zijn. Zoals hiervoor beschreven, verschillen de producten in het geval dat de begunstigde overlijdt. Daarnaast bestaan er verschillen ten aanzien van de zekerheid en hoogte van totale uitkering. De lijfrente verzekering is een levenslang uitkeringsrecht en zodoende zal

¹¹ Besluit Staatssecretaris van Financiën, 13 juni 2012, nr. BLKB2012/283M, Stcrt. 2012, 12493.

¹² HR 8 oktober 1975, nr. 17 615, BNB 1976/50 & HR 1 mei 1996, nr. 31 452, BNB 1996/214.

¹³ Art. 3.126a Wet IB 2001.

¹⁴ Dit is niet het geval bij een lijfrente verzekering op twee levens of als nabestaanden een contraverzekering hebben afgesloten bij de verzekeraar.

de verzekerde tot zijn dood uitkeringen van de uitvoerder ontvangen. Het ouderdomsrisico ligt bij dit product bij de verzekeraar. De uitkeringen vanaf een lijfrenterekening zullen stoppen wanneer de rekening leeg is. Zodoende ligt het ouderdomsrisico bij de spaarder, in plaats van bij de uitvoerder.

De lijfrente die ziet op pensioentekort heeft verschillende vormen ten aanzien van degenen die de termijnen toekomen. Dit wordt uitgewerkt in artikel 3.125 Wet IB 2001. Er zijn op grond van lid 1 drie typen te onderscheiden namelijk: de oudedagslijfrente (a), nabestaandenlijfrente(b) en tijdelijke oudedagslijfrente(c)¹⁵. De eerste komt de belastingplichtige zelf ten goede en heeft een looptijd vanaf de pensioengerechtigde leeftijd tot overlijden. Deze mag niet later dan 5 jaar na het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd ingaan. Bij de variant uit onderdeel b komen de termijnen aan een nabestaande ten goede. Bij de tijdelijke oudedagslijfrente komen de termijnen ook de belastingplichtige zelf ten goede, maar deze heeft slechts een beperkte looptijd. Deze mag niet eerder ingaan dan op de pensioengerechtigde leeftijd en niet meer dan 5 jaar daarna. Daarnaast bestaat ook nog het figuur van de netto lijfrente. Omdat deze vooral in fiscale behandeling afwijkt, zal deze kort in de volgende paragraaf worden behandeld.

2.2.3 – Fiscale behandeling

Nederland belast toekomstvoorzieningen door gebruik te maken van de omkeerregel. Dit betekent dat zowel de toevoegingen aan, als het recht op de voorziening, is vrijgesteld van belastingheffing. De heffing vindt plaats op het moment van uitkering. Deze systematiek wordt internationaal aangeduid met de afkorting EET (exempt-exempt-taxed). Er zijn dus drie aspecten van belang om de behandeling te analyseren namelijk: de premieopbouw, de aangroei van het recht en de uitkering.

In de opbouwfase is premieaftrek mogelijk op grond van art. 3.124 Wet IB 2001. De maximale hoogte hiervan is beperkt en afhankelijk van het pensioentekort in de tweede pijler. Om de grootte van het tekort te bepalen zijn rekenregels opgenomen in artikel 3.127 t/m 3.129 Wet IB 2001. Sleutelbegrippen hierbij zijn de jaarruimte en de reserveringsruimte. De jaarruimte geeft aan hoeveel premieaftrek in een jaar is toegestaan. Dit is afhankelijk van de reeds opgebouwde AOW- en pensioenrechten en heeft voor 2018 een gemaximeerde premiegrondslag van €105.075¹⁶. Als er niet genoeg inkomen in een kalenderjaar is om de jaarruimte volledig te benutten, bestaat de mogelijkheid om dit in latere jaren te doen. Dit wordt bewerkstelligd door middel van de reserveringsruimte. Belastingplichtigen hebben de mogelijkheid om niet-benutte jaarruimte in zeven opvolgende jaren alsnog in aftrek te brengen op het belastbare inkomen.

Tijdens de opbouw groeit het recht op een uitkering. Dit recht valt in box I aangezien de aftrek daar heeft plaatsgevonden. Dit komt voort uit de rangorderegeling (art 2.14 Wet IB 2001). Aangezien box I alleen over het werkelijke inkomen heft wordt de belastingheffing uitgesteld tot het moment van uitkering.

De uitkering is in beginsel belast met inkomstenbelasting op grond van art 3.100 Wet IB 2001. Daarnaast wordt door de uitkerende instantie op grond van art. 34 Wet LB 1964 loonbelasting ingehouden. De loonbelasting is een voorheffing op de inkomstenbelasting waardoor de belastingplichtige in de praktijk

¹⁵ Een vierde is de overbruggingslijfrente maar deze is afgeschaft door Wet VPL 2006. Deze ging in vóórdat de pensioengerechtigde leeftijd was bereikt.

¹⁶ Art. 3.127 lid 3 onderdeel d Wet IB 2001.

geen inkomstenbelasting meer af hoeft te dragen. De uitkering wordt, zoals blijkt uit Art. 11 lid 2 Uitvoeringsbesluit LB 1965, vervolgens aangemerkt als loon uit vroegere dienstbetrekking.

In de vorige paragraaf is de netto lijfrente geïntroduceerd. Deze heeft hetzelfde doel als de andere lijfrentes namelijk het compenseren van een pensioentekort. De fiscale behandeling wijkt echter af, aangezien hier niet de omkeerregel op wordt toegepast. Deze faciliteit is beschikbaar voor mensen die een inkomen hebben die hoger is dan de maximale premiegrondslag voor een reguliere lijfrente. Het biedt de mogelijkheid om ook over dit inkomen tegen een belastingvoordeel oudedagsvoorziening op te bouwen. Dit voordeel is wel minder groot aangezien de premie niet aftrekbaar is in box I. Het vermogen wat wordt opgebouwd is in beginsel belast in box III. De faciliteit houdt in dat hiervoor een box III vrijstelling is opgenomen waardoor het vermogen dus niet wordt belast¹⁷. De aanvullende voorwaarden om voor de vrijstelling in aanmerking te komen staan opgesomd in afdeling 5.3A Wet IB 2001.

2.2.4 – Toegelaten uitvoerders

Wie bevoegd is tot het aanbieden van lijfrentes wordt in eerste instantie bepaald door levensverzekeringswetgeving. Daarnaast kent de fiscale wet ook zijn eigen eisen. In art. 3.126 Wet IB 2001 staat limitatief opgesomd welke personen fiscaal worden toegelaten als uitvoerders van lijfrenten. Aangezien sinds 2008 ook de lijfrenterekening voor premieaftrek in aanmerking komt worden er naast verzekeraars ook kredietinstellingen aangewezen. Deze staan opgenomen in artikel 3.126a Wet IB 2001. De toegelaten uitvoerders van netto lijfrenten zijn overigens vrijwel gelijk aan de uitvoerders genoemd in deze beide artikelen¹⁸.

De toegelaten uitvoerders van lijfrenteverzekerings zijn de volgende:

- a. Een verzekeraar:
 1. Als bedoeld in art 1:1 WFTE.
 2. Namelijk: een in Nederland wonend natuurlijk persoon die optreedt als verzekeraar na een ondernemingsoverdracht.
- b. Een van vennootschapsbelasting vrijgesteld pensioenfonds.
- c. Een buitenlands pensioenlichaam dat een bestaande regeling van een immigrant voortzet.
- d. Een buitenlands pensioenfonds dat voldoet aan de regels van art 14. Uitvoeringsbesluit IB 2001.

Het is voor de wetgever van groot belang dat bij uitkering de fiscale claim die is ontstaan door het toestaan van premieaftrek wordt veiliggesteld. Hiervoor is streng toezicht en informatievoorziening vereist. In het verleden was het daarom zo dat slechts Nederlandse instellingen konden kwalificeren als toegelaten aanbieder. Het Hof van Justitie heeft echter bepaald dat het niet-toestaan van aftrek van lijfrentepremies wanneer deze naar een buitenlandse verzekeraar vloeien in strijd is met EU-recht¹⁹. Onderdeel d heeft daarom de mogelijk gecreëerd om bij aangewezen buitenlandse lichamen een lijfrente af te sluiten, mits deze aan de voorwaarden voldoen die staan opgenomen in het uitvoeringsbesluit. Deze hebben onder andere betrekking op informatievoorziening van de buitenlandse instelling aan de Nederlandse Belastingdienst.

¹⁷ Art. 5.16 Wet IB 2001.

¹⁸ Zie Art. 5.16a Wet IB 2001.

¹⁹HvJ EG 3 oktober 2002, nr. C 136/00, BNB 2002/403 (Danner) met noot van G.T.K. Meussen.

2.2.5 – Verboden handelingen

Zoals eerder beschreven is het voor de wetgever van belang om de voorwaardelijk in aftrek gebrachte premie bij uitkering te kunnen belasten. Wanneer er in strijd met de voorwaarden wordt gehandeld kan het zijn dat deze claim in gevaar komt. Daarom is er in de wet opgenomen dat het recht in deze gevallen in zijn geheel wordt belast. Hierdoor ontstaat een negatieve uitgave voor inkomstenvoorziening (art. 3.133 lid 1 Wet IB 2001). Dit betekent dat de eerder in aftrek gebrachte premie en het rendement wat daarover is behaald tot het belastbaar inkomen wordt gerekend en vervolgens progressief wordt belast²⁰. De omstandigheden die hiertoe leiden staan opgenomen in lid 2. Dit zijn in totaal elf gevallen waarvan er vier (onderdelen g, h, i, en j) zien op grensoverschrijdende situaties. Deze worden in de volgende paragraaf besproken.

De eerste drie onderdelen zien op wijzigingen van de polisvoorwaarden waardoor de lijfrente niet meer kwalificeert. Vervolgens geeft onderdeel d een verbod op het afkopen of vervreemden van het recht. Hierdoor wordt immers de lijfrente in eenmaal uitgekeerd. Daarnaast is het ook niet toegestaan om het recht in zekerheid te geven. Hierop bestaat de uitzondering dat wordt goedgekeurd wanneer dit wordt gedaan na oplegging van een conserverende aanslag op grond van art. 25, lid 5 IW 1990²¹. Dit is ook terug te vinden in de eerder besproken definitie van art. 1.7 Wet IB 2001. Normaal gesproken zal het recht niet vaak worden prijsgeven; toch is het denkbaar dat dit wordt gedaan aan een overnemend ondernemer (vaak een gelieerd persoon). Daarom geeft onderdeel f expliciet een verbod hierop, tenzij het recht niet voor verwezenlijking vatbaar is. Ook als het recht overgaat op een niet-kwalificerend pensioenfonds (volgens art. 3.126 Wet IB 2001), zal de waarde van het recht in aanmerking worden genomen als negatieve uitgave. Ten slotte noemt onderdeel k de situatie waarin achteraf toch geen pensioentekort blijkt te zijn en dus onterecht premieaftrek is verleend.

Als één van bovenstaande situaties zich voordoet wordt niet zonder meer overgegaan tot belastingheffing over de negatieve uitgave. Dit komt doordat een aantal uitzonderingen is opgenomen in art. 3.134 Wet IB 2001 voor specifieke situaties waarbij de wetgever ondanks de verboden handeling het niet wenselijk acht om daadwerkelijk tot heffing over te gaan. De voornaamste uitzondering is de omzetting van de ene naar een andere lijfrenteverzekeringspolis. Lid 1 staat dit toe mits deze beiden aan de voorwaarden voldoen. Daarnaast zijn er uitzonderingen opgenomen voor onder andere een aantal verboden handelingen samenhangend met een scheiding, de vervreemding door inbreng van een lijfrenteverplichting door een overnemend ondernemer aan zijn bv en als de minister het onbillijk vindt dat wijziging van de polisvoorwaarden tot een negatieve uitgave leidt. Aan deze laatste uitzondering is echter nog geen praktische invulling gegeven²².

2.3 – Lijfrentes in grensoverschrijdende situaties

2.3.1 – Exitheffing

De overheid zal bij grensoverschrijdende situaties extra scherp toezien om ervoor te zorgen dat een lijfrente op een juiste wijze wordt afgewikkeld. Als dit niet wordt gedaan is het mogelijk dat belastingplichtigen heffing ontgaan door te emigreren. Tijdens de opbouw van de lijfrente is premieaftrek verleend waardoor geen heffing heeft plaatsgevonden. Als een belastingplichtige naar het buitenland verhuist zal door de werking van verdragen bij de uitkering de belastingheffing in het

²⁰ Daarnaast is er ook nog revisierente verschuldigd op grond van Art. 30i AWR.

²¹ Heithuis, Kavelaars & Schuiver, Inkomstenbelasting 2015, p. 534.

²² Heithuis, Kavelaars & Schuiver, Inkomstenbelasting 2015, p. 484-485.

buitenland plaatsvinden. Hoe dit uitwerkt onder verdragen zal in de par. 2.3.4 worden besproken. Feit is dat Nederland vaak geen of minder belasting kan heffen over inkomen waar in het verleden wel aftrek voor is verleend. Belastingplichtigen zijn daarnaast vaak beter af omdat de heffing minder hoog is dan het marginale tarief waartegen premie is afgetrokken in Nederland. De belastingdienst zal als gevolg daarvan inkomsten mislopen.

Een ander probleem is dat andere landen geen voorwaarden stellen aan de manier waarop de afwikkeling van een Nederlandse lijfrente plaatsvindt. De wetgever ziet het als onbedoeld gebruik als er na emigratie een afwikkeling plaatsvindt op een wijze die in Nederland niet is toegestaan. Ter voorkoming hiervan dient artikel 3.136 Wet IB 2001. Dit artikel bepaalt dat op het tijdstip direct voorafgaand aan de emigratie de waarde van het recht als negatieve uitgave voor inkomensvoorzieningen in aanmerking wordt genomen. Hierover is in beginsel inkomstenbelasting verschuldigd, echter wordt dit gedaan door middel van een conserverende aanslag. Hierover wordt op grond van art 25, lid 5 IW 1990 onder voorwaarden uitstel van betaling verleend. Het uitstel zal echter worden beëindigd als er een verboden handeling zoals beschreven in art 3.133 Wet IB 2001 plaatsvindt.

Uit art 25, lid 5 IW 1990 blijkt dat er regels zijn verbonden aan het uitstel van betaling na het opleggen van een conserverende aanslag. Het Hof van Justitie heeft in de zaak Hughes de Lasteyrie du Saillant geoordeeld dat het stellen van bepaalde voorwaarden aan het uitstel in strijd zijn met het EU-recht²³. In deze zaak ging het om een Franse regeling met een vergelijkbaar karakter. In de Nederlandse wet staat in art. 1e lid 1 Uitvoeringsregeling IW 1990 dat door de belastingplichtige schriftelijk kan worden verzocht om uitstel van betaling. Om dit te krijgen moet er voldoende zekerheid worden gesteld dat er tot invordering kan worden overgegaan bij de uitvoerder. Deze voorwaarden zijn op grond van het bovenstaande arrest in strijd zijn met de verkeersvrijheden. Daarom heeft de wetgever hierop moeten reageren²⁴. Dit is gedaan door in lid 2 toe te voegen dat er geen zekerheidstelling is vereist als het recht is ondergebracht bij een Nederlandse, of andere Europese uitvoerder. Daarnaast wordt het uitstel in dit geval ook automatisch verleent waardoor geen schriftelijk verzoek meer nodig is. Hierdoor is de Nederlandse wet in overeenstemming gebracht met EU-recht.

Ten aanzien van deze regeling is ook de vraag opgekomen of Nederland met deze maatregel in strijd met de goede verdragstrouw handelt. Dit komt voort uit het idee dat Nederland bij het opleggen van de aanslag, heffingsrecht naar zich toetrekt doordat het fictieve genietingstijdstip op grond van art. 3.146 lid 5 op het moment vlak voor emigratie ligt. Daardoor is er geen sprake van een grensoverschrijdende situatie en wordt niet aan verdragstoepassing toegekomen. Onder verdragen die zijn gesloten tot 2000 kwam het exclusieve heffingsrecht toe aan de woonstaat en kan Nederland volgens het verdrag in het geheel niet heffen. De Hoge Raad heeft geoordeeld dat bij de oude verdragen inderdaad sprake was van strijdigheid met de goede verdragstrouw²⁵. In nieuwe verdragen heeft de woonstaat niet het exclusieve heffingsrecht maar kan Nederland ook heffen op basis van het verdrag. Dit is het gevolg van het Nederlandse verdragsbeleid dat verder in par. 2.3.4 wordt besproken. De Hoge Raad heeft ten aanzien van deze verdragen geoordeeld dat, als er sprake is van verboden handeling waardoor invordering nodig wordt, deze invordering slechts is toegestaan als Nederland op grond van dit verdrag heffingsbevoegd

²³ HvJ 11 maart 2004, C-9/02, BNB 2004/258, met noot van G.T.K. Meussen.

²⁴ Brief Staatssecretaris van Financiën van 13 april 2004, nr. 2004/188, V-N 2004/21.8.

²⁵ HR 19 juni 2009, nr. 44 050, BNB 2009/264 met noot I.J.J. Burgers.

is²⁶. Dit zorgt er voor dat de exithetfening geen garantie biedt dat Nederland bij onjuiste afwikkelingen daadwerkelijk kan heffen. Hierdoor is de regeling niet meer effectief. Om er voor te zorgen dat de heffing als gevolg van onjuiste afwikkeling na emigratie toch zonder meer onder het heffingsbereik van Nederland valt is reparatiewetgeving voor art. 3.136 Wet IB 2001 ingevoerd. Deze kan, ten aanzien van de lijfrente, worden gevonden in lid 2 van dit artikel. Hierin wordt een systematiek beschreven waarbij, in situaties waar een verdrag van toepassing is, niet de waarde van het hele recht, maar slechts de in het verleden in aanmerking genomen premie wordt belast. Over deze nieuwe wetgeving is discussie ontstaan aangezien hierdoor ook Nederlands heffingsrecht wordt gecreëerd, ten koste van de woonstaat.²⁷ In 2017 heeft de Hoge Raad echter beslist dat de nieuwe wetgeving niet in strijd is met de goede verdragstrouw²⁸. Het argument is dat er onder de nieuwe wetgeving slechts sprake is van het terugnemen van de voorwaardelijke in aftrek toegestane premie, en dit valt niet onder het creëren van heffingsrecht wat leidt tot strijd met de goede verdragstrouw.

De bedoeling die Nederland van oorsprong heeft met deze regeling is dat: “op deze wijze de juiste afwikkeling van de hiervoor genoemde lijfrenterechten wordt gewaarborgd zolang er in internationaal verband geen sluitende regeling is getroffen.”²⁹

2.3.2 – Grensoverschrijdende opbouw

EU-recht bepaalt dat er geen belemmering van het vrije verkeer mag zijn. Dit heeft ook betrekking op het aanbieden en afnemen van lijfrentes³⁰. Zoals eerder aangeven moet Nederland premieaftrek toestaan als een binnenlands belastingplichtige bijdragen wil doen aan een lijfrenteverzekering afgesloten bij een buitenlandse verzekeraar. Dit is dan ook mogelijk als dit lichaam aan de voorwaarden die door de minister zijn gesteld voldoet. Deze mogelijkheid wordt gecreëerd door art. 3.126 lid 1 onderdelen c en d Wet IB 2001.

Daarnaast kan het ook voorkomen dat iemand in het buitenland woonachtig is en in Nederland een inkomen heeft waarover hij belastingplichtig is. Deze belastingplichtige kan op twee manieren in de Nederlandse heffing worden betrokken. Ten eerste als “gewone” buitenlands belastingplichtige. In dit geval is de belasting over het inkomen verschuldigd op grond van art 7.2 lid 1 Wet IB 2001. Er kan geen lijfrentepremie in aanmerking worden genomen die het inkomen vermindert. De hoofdregel in internationale situaties is namelijk dat enkel de woonstaat in persoonlijke tegemoetkomingen moet voorzien³¹. Ten tweede kan iemand, als aan de voorwaarden van art 7.8 Wet IB 2001 wordt voldaan, als kwalificerend buitenlands belastingplichtige worden aangemerkt. In dit geval is er wél recht op persoonlijke tegemoetkomingen in de vorm van een uitgave voor inkomensvoorzieningen. Dit is de codificatie van het Schumacker arrest³² en vormt dus een uitzondering op de hoofdregel.

Er kan ook sprake zijn van de specifieke situatie waarbij een buitenlander naar Nederland verhuist en hierdoor binnenlands belastingplichtig wordt. Als diegene premies in aftrek wil brengen in verband met een buitenlandse lijfrenteverzekering is dit op grond van art. 3.126 lid 1 onderdeel c mogelijk.

²⁶ HR 15 april 2011, nr. 10/00990, BNB 2011/160.

²⁷ P. Kavelaars, Conserverende aanslag en verdragen (2), NTFRB 2009-29.

²⁸ HR 14 juli 2017, 17/01256, BNB 2017/186.

²⁹ Kamerstukken II 1998/99, 26 727, nr. A, punt 85, V-N BP21/1.7, p. 389-390.

³⁰ Bijvoorbeeld door art. 46 en art. 63 VwEU (vrij verkeer van diensten en vrij verkeer van kapitaal).

³¹ De Graaf, Kavelaars & Stevens, Internationaal Belastingrecht 2017, p. 445.

³² HvJ 14 februari 1995, nr. C-279/93, BNB 1995/187.

Als er premiebetalingen worden gedaan aan een toegelaten buitenlandse verzekeraar dan kan het voorkomen dat deze instantie op een zeker moment niet meer aan de voorwaarden van art. 14. Uitvoeringsbesluit IB 2001 voldoet. Wanneer dit gebeurt, zorgt artikel 3.133 lid 2 onderdeel g Wet IB 2001 er voor dat het recht wordt belast. Doordat de voorwaarden worden gebroken komt namelijk de belastingheffing door Nederland in gevaar doordat er bijvoorbeeld niet voldoende informatie wordt verstrekt. Hierdoor kan de Belastingdienst niet controleren of de afwikkeling op de juiste wijze plaatsvindt.

2.3.3 – Grensoverschrijdende waardeoverdracht

Er zijn in art. 3.133 Wet IB 2001 enkele situaties opgenomen waarin het overdragen van een recht op lijfrente-uitkeringen aan een buitenlandse verzekeraar leidt tot een verboden handeling. Deze staan beschreven in de onderdelen h, i en j.

Als een Nederlandse inwoner in het buitenland een dienstbetrekking aangaat kan het gunstig zijn om het reeds opgebouwde Nederlandse lijfrentekapitaal over te dragen aan een buitenlandse uitvoerder. Dit is toegestaan als deze nieuwe uitvoerder een aangewezen buitenlandse aanbieder is. Als dit echter niet het geval is dan vormt dit een verboden handeling op grond van Art 3.133 lid 2 onderdeel h Wet IB 2001. Het gevolg is dat het recht tot het inkomen wordt gerekend als negatieve uitgave voor inkomensvoorzieningen.

Onderdeel i ziet op dezelfde handeling, namelijk het overdragen van het recht aan een niet-aangewezen buitenlandse verzekeraar. Het verschil is echter dat er in deze situatie geen sprake is van het aangaan van een dienstbetrekking en een bijbehorende overdracht van het recht. Als gevolg daarvan vindt er eveneens heffing plaats. De heffing van onderdeel h zal worden gedaan door middel van een conserverende aanslag op grond van art. 2.8 lid 2 Wet IB 2001. Hierover wordt uitstel van betaling verleend zoals beschreven in art 25. lid 5 IW 1990. De handeling benoemd in onderdeel i krijgt een directe heffing over de waarde van het recht als negatieve uitgave voor inkomensvoorzieningen.

De laatste verboden handeling met een grensoverschrijdend karakter is opgenomen in art 3.133 Wet IB 2001 onderdeel j. Deze treedt in werking in wanneer een immigrant, die binnenlands belastingplichtige is geworden, een aanspraak op een levensverzekering heeft bij een buitenlandse verzekeraar in de zin van art. 3.126 lid 1 onderdeel c Wet IB 2001. Dit artikel bepaalt dat er jaarlijks een aanslag over de waarde van het recht wordt opgelegd. Hierover wordt op dezelfde wijze als bij onderdeel i uitstel van betaling verleend. Deze systematiek wordt gebruikt om ervoor te zorgen dat de lijfrente niet op een later moment onjuist wordt afgewikkeld. Als dit namelijk wordt gedaan wordt het uitstel beëindigd en is er door de belastingplichtige alsnog belasting over de waarde van het recht verschuldigd. Een vergelijkbare systematiek wordt ook gebruikt bij de eerder besproken exitheffing

2.3.4 – Grensoverschrijdende uitkering

Het is belangrijk om te weten hoe een buitenlandse lijfrente in Nederland in de heffing wordt betrokken. Allereerst is een inwoner van Nederland belastingplichtige over zijn wereldinkomen. De belastingplicht is dus niet afhankelijk van het land waaruit dit inkomen opkomt (de bronstaat). Dit betekent dat het hiervoor niet relevant is waar de uitkeerder is gevestigd. Wanneer de bronstaat wil heffen, dan zal het verdrag met de betreffende staat bepalen wie het heffingsrecht krijgt toegewezen. De Nederlandse verdragen zijn in de meeste gevallen gebaseerd op het OESO-modelverdrag. In dit standaardverdrag vallen lijfrente-uitkeringen onder art. 21. Dit is het zogenaamde saldoartikel. Het Nederlandse

verdragsbeleid ten aanzien van lijfrente-uitkeringen wijkt hier echter van af. Nieuwere verdragen (sinds 2000) scharen lijfrente-uitkeringen onder het Pensioen artikel (art. 18 OESO-modelverdrag).³³ Volgens dit artikel komt het heffingsrecht toe aan de woonstaat. Dit zorgt ervoor dat Nederland over de inkomende uitkeringen mag heffen. Dat dit genuanceerder ligt, als gevolg van het Nederlandse verdragsbeleid, zal verderop blijken.

De uitkeringen van een Nederlandse verzekeraar aan buitenlands belastingplichtige (uitgaande uitkering) worden tot het binnenlandse inkomen van deze belastingplichtige gerekend op grond van art. 7.1 en 7.2 Wet IB 2001. Nederland past hier dus, volgens nationaal recht, een bronstaatheffing op de inkomsten toe. De woonstaat zal echter op grond van het woonlandbeginsel ook willen heffen over het inkomen van de inwoner. Hier zal wederom het verdrag met de andere staat bepalen wie de heffingsbevoegdheid krijgt. In de meeste Nederlandse verdragen is, zoals hierboven vermeld, art. 18 OESO-modelverdrag van toepassing. Als Nederland het OESO-modelverdrag zou volgen dan krijgt uitsluitend de woonstaat heffingsrecht. Nederland wil echter ook heffen over deze inkomsten aangezien er in het verleden premieaftrek is verleend. De uitkeringen vallen uiteen in twee hoofdvormen: de reguliere uitkeringen, en de onjuiste afwikkeling in de vorm van een afkoopsom. In het oudere verdragsbeleid was het de doelstelling om over reguliere uitkeringen in beginsel een woonstaatheffing af te spreken. Er werd daarbij vaak een beperkte bronstaatheffing overeengekomen als de woonstaat niet naar een normaal tarief of naar normale grondslagen belast³⁴. Tevens wordt er voor onjuiste afwikkelingen een exclusieve bronstaatheffing nagestreefd. Bij het sluiten van nieuwe verdragen wordt beleid gevoerd dat wordt beschreven in de Notitie Fiscaal Verdragsbeleid 2011. Hiermee probeert Nederland in verdragsonderhandelingen het recht over gefaciliteerde lijfrenten in alle gevallen te verkrijgen door middel van een exclusieve bronstaatheffing³⁵. In hoeverre dit slaagt, is afhankelijk van de onderhandeling met de verdragspartner. Doorgaans zal dit leiden tot een gedeelde heffingsbevoegdheid tussen de bron- en woonstaat³⁶. Ten slotte is er in oude verdragen waarin lijfrentes nog onder art. 21 OESO-modelverdrag vallen een bepaling opgenomen waarin, als de situatie optreedt dat in het woonland niet wordt geheven, Nederland tóch kan heffen over de lijfrente-uitkering. Dit wordt een claw back bepaling genoemd. Deze is uiteraard niet van toepassing als de lijfrente-uitkering onder het pensioenartikel valt.

2.4 - Conclusie

Dit hoofdstuk heeft in de eerste plaats geleid tot de beantwoording van de deelvraag: "Hoe wordt een lijfrente in Nederland fiscaal gefaciliteerd?" Er is gebleken dat toekomstvoorzieningen zoals een lijfrente in Nederland volgens de omkeerregel worden belast. Hierdoor wordt effectief uitstel van belastingheffing bereikt. Daarnaast is duidelijk geworden dat een persoonlijk pensioenproduct aan verschillende voorwaarden moet voldoen om als fiscaal gefaciliteerde lijfrente te kunnen kwalificeren. Ook zijn hiervoor slechts een beperkt aantal aangewezen uitvoerders. Verder zijn de strikte voorwaarden die betrekking hebben op de aftrekbaarheid van de premie besproken. Een ander belangrijk onderdeel van dit hoofdstuk was hoe Nederland toeziet op het heffen ten tijde van uitkering. Dit maakt inzichtelijk wat de omkeerregel inhoudt en hoe Nederland dit systeem waarborgt door het houden van toezicht op een juiste afwikkeling die leidt tot adequate heffing. Ten slotte is ook behandeld

³³ De Graaf, Kavelaars & Stevens, Internationaal Belastingrecht 2017, p. 398.

³⁴ Kamerstukken II 1997/98, 25 087, nr. 4.

³⁵ Notitie Fiscaal Verdragsbeleid 2011, p. 54.

³⁶ Kamerstukken II 1997/98, 25 087, nr. 4 par. 4.3.4.4.

hoe dit in grensoverschrijdende situaties wordt bewerkstelligd waar de omstandigheden dit bemoeilijken. De regeling en het (verdrag)beleid dat Nederland hiervoor gebruikt zijn in de laatste paragrafen besproken. Hieruit is gebleken dat Nederland er naar streeft dat, ook in internationaal verband, een juiste afwikkeling van de in Nederland gefaciliteerde lijfrente plaatsvindt. Daarbij is ook de invloed van EU-recht op de regeling die Nederland hanteert om toe te zien op een juiste afwikkeling kort besproken. Nu de behandeling van de lijfrente in het Nederlandse fiscale systeem ten aanzien van zowel nationale als grensoverschrijdende situaties helder is, kan het PEPP in dit kader worden geplaatst. Het volgende hoofdstuk zal hieraan worden gewijd. Hierin zal worden begonnen met de uiteenzetting van de productkenmerken van het PEPP.

Hoofdstuk 3 – Het PEPP in het Nederlandse fiscale stelsel

3.1 – Inleiding

Het vorige hoofdstuk heeft beschreven hoe een lijfrente in het Nederlandse fiscale stelsel wordt behandeld. Een PEPP is een pensioenproduct dat ziet op vrijwillig pensioensparen en vertoont het meeste gelijkenis met de Nederlandse lijfrente. In dit hoofdstuk zal de inhoud van de Verordening worden besproken. Het beschrijft hoe een PEPP vormgegeven zal worden door de weergave van de gestandaardiseerde productkenmerken. Aan de hand van de wetsartikelen uit de Verordening zullen deze in de volgende paragraaf worden uitgewerkt. In de derde paragraaf zal het PEPP in het in hoofdstuk twee beschreven raamwerk van een lijfrente en de (negatieve) uitgaven voor inkomensvoorzieningen worden geplaatst. Hieruit zal blijken in hoeverre het product aan de voorwaarden die aan een lijfrente worden gesteld kan voldoen.

3.2 – De productkenmerken van een PEPP

3.2.1 – Definitie

Allereerst is van belang wat de EC bedoelt met begrip “pan-Europees persoonlijk pensioenproduct”. In art. 2 lid 2 van de Verordening is de definitie opgenomen.³⁷ Hieruit blijkt in de eerste plaats dat het een product betreft dat is bedoeld voor een oudedagsvoorziening in de vorm van een pensioen. Daarnaast is er een beperkte groep van toegelaten uitvoerders die een vergunning kunnen verkrijgen om een PEPP aan te bieden. Ook blijkt dat spaarders zich vrijwillig kunnen inschrijven voor dit product. Dit duidt er op dat het een aanvullende pensioenvoorziening is die bestaat naast een eventuele aanspraak op een collectief overheids- en/of bedrijfspensioen. Ten slotte bestaan blijkens de definitie zeer beperkte mogelijkheden tot een voortijdige terugbetaling van de ingelegde bedragen. Een pensioenproduct is een brede term. Financiële instellingen bieden veel verschillende producten aan die een pensioenvoorziening beogen. Op welke manieren een PEPP er uit kan komen te zien zal in meer detail in par. 3.3 worden behandeld.

Art. 42 van de Verordening geeft de mogelijkheid om door middel van een PEPP zogenaamde biometrische risico's te dekken. Een voorbeeld hiervan is een overlijdensverzekering. Deze kan volgens de definitie geen PEPP zijn, omdat dit product verzekering biedt tegen het risico van (vroeg) overlijden niet tegen een ouderdomsrisico. Zonder dit artikel is het niet mogelijk voor dit type producten om als PEPP te kwalificeren. Dat deze ook onderdeel van een PEPP uitmaken is enigszins verwonderlijk. Men kan zich afvragen of deze producten wel recht zouden moeten hebben op fiscale facilitering.

3.2.2 – Toegelaten uitvoerders

Uit de definitie is gebleken dat slechts partijen die over een vergunning beschikken de mogelijkheid krijgen een PEPP uit te voeren. Deze vergunning zal op grond van art. 4 van de Verordening bij de Europese Autoriteit voor Verzekeringen en Bedrijfspensioenen (EAVB) moeten worden geregistreerd³⁸. Dit proces verloopt op grond van art. 5 lid 2 via de nationale toezichthouders. Als een instelling in bezit is van de vergunning mag hij in alle lidstaten van de EU een PEPP uitvoeren. Dit doet recht doet aan de

³⁷ ‘een langetermijn persoonlijk pensioenproduct dat op grond van een overeengekomen PEPP-regeling wordt aangeboden door een gereguleerde financiële onderneming die krachtens Unierecht over een vergunning beschikt om collectieve of individuele beleggingen of spaargelden te beheren, en waarop een individuele PEPP-spaarder vrijwillig heeft ingeschreven met het oog op pensioen en dat niet of strikt beperkt restitueerbaar is.’

³⁸ In het Engels: European Insurance and Occupational Pensions Authority (EIOPA).

Europese verkeersvrijheden³⁹. De instellingen die in aanmerking komen voor een vergunning staan opgesomd in art. 5 van de Verordening. Hierin worden verschillende (financiële) instellingen genoemd namelijk: banken, (her)verzekeraars, bedrijfspensioeninstellingen en verschillende beleggingsinstellingen. Uit dit artikel blijkt dat een ruime groep instellingen een PEPP-vergunning kan verkrijgen. Een bijzondere partij uit deze groep is de instelling voor bedrijfspensioenvoorziening. Deze instelling is namelijk, bijvoorbeeld in Nederland, verantwoordelijk voor collectieve bedrijfspensioenregelingen⁴⁰. Een PEPP is daarentegen bedoeld voor vrijwillig persoonlijk pensioensparen. Daarom is een extra voorwaarde toegevoegd namelijk dat deze instellingen alleen een PEPP mogen aanbieden als ze volgens de nationale wet bevoegd zijn om een persoonlijk pensioenproduct aan te bieden. Daarbij moeten de activa en passiva van beide typen producten strikt van elkaar worden gescheiden om geen vermenging van persoonlijke- en bedrijfspensioenen te krijgen. Ook mag, zoals eerder genoemd in art. 1, een PEPP geen (collectief) bedrijfspensioen zijn. Deze maatregelen zorgen er voor dat een PEPP een derde pijler product is en het voorkomt overlap met de tweede pijler. Dit lijkt mij een goede zaak aangezien het de doelstelling van het PEPP is om te voorzien in een persoonlijke ouderdomsvoorziening.

3.2.3– Opbouw

In art. 40 van de Verordening worden de voorwaarden met betrekking tot de opbouwfase gegeven. Hierin staat dat de lidstaten zelf voorwaarden hieraan kunnen stellen die kunnen zien op:

- leeftijdsgrenzen voor het starten van de opbouwfase
- de minimumduur van de opbouwfase
- maximum en minimumbedragen van stortingen en de continuïteit hiervan
- voorwaarden voor de terugbetaling vóór de pensioenleeftijd in geval van bijzondere tegenspoed.

De voorwaarde ten aanzien van de minimale en maximale storting is interessant aangezien deze kan worden afgestemd op wat fiscaal wordt toegestaan. De laatste voorwaarde is van belang aangezien volgens de definitie slechts beperkte mogelijkheden bestaan tot restitutie. De omstandigheid die hier wordt genoemd blijkt een van deze mogelijkheden te zijn. Daarbij is het interessant dat de term 'bijzondere tegenspoed' in de Verordening niet wordt gedefinieerd. Hieruit kan worden afgeleid dat deze term ook door de lidstaten zelf nader kan worden ingevuld.

Eén van de speerpunten van het PEPP is de meeneembaarheidsdienst van het product tijdens de opbouwfase. Deze dienst, die wordt beschreven in art. 12 van de Verordening, moet bewerkstelligen dat een PEPP-spaarder kan blijven bijdragen aan hetzelfde PEPP nadat hij is verhuisd naar een andere lidstaat. Door gebruik te maken van deze dienst blijft het kapitaal bij dezelfde PEPP-uitvoerder. Deze dienst wordt praktisch vormgegeven door middel van de opening van een ander compartiment op de PEPP-rekening voor de nieuwe woonstaat. De uitvoerder zal op grond van art. 17 van de Verordening informatie hierover moeten verstrekken aan degene die nationaal prudentieel toezicht houdt. In Nederland zal dus De Nederlandsche Bank op de hoogte moeten worden gebracht. Het idee van compartimenten voor dit type producten is niet nieuw, maar hier wordt wel voor het eerst praktische

³⁹ Art. 49 en art. 56 VwEU.

⁴⁰ Database of pension plans & products in EEA: Statistical Summary, EIOPA.

invulling aan gegeven⁴¹. De uitvoerder zou volgens de initiële verordening in staat moeten zijn om binnen vijf jaar na introductie voor elke lidstaat een compartiment aan te bieden. Dit is echter uit de Verordening geschrapt aangezien dit een buitenproportionele druk op uitvoerders legt. Het is voornamelijk lastig voor hen om kennis te hebben van de fiscale regimes van alle 28 lidstaten. Om deze problematiek verder te bestrijden is het door middel van art. 14 lid 1a ook mogelijk geworden dat een PEPP-uitvoerder compartimenten kan uitbesteden aan derde partijen. De aansprakelijkheid zal echter wel bij de hoofduitvoerder blijven.

Het compartiment voor de nieuwe woonstaat voldoet idealiter aan de fiscale regels van de betreffende lidstaat. Dat betekent dat de bijdrage, als een spaarder in Nederland woont, aan de Nederlandse fiscale wetgeving moet voldoen. Als de spaarder vervolgens naar bijvoorbeeld Frankrijk verhuist dan zal een nieuw compartiment worden geopend. Vervolgens zal er op deze sub-rekening volgens de Franse regels fiscaal-aantrekkelijk doorgespaard kunnen worden. De spaarder bezit nu meerdere 'potten' kapitaal in verschillende lidstaten. Het is echter op grond van art. 16 van de Verordening ook mogelijk om kapitaal vanuit het Nederlandse naar het Franse compartiment over te dragen. Daardoor wordt het gehele kapitaal in Frankrijk ondergebracht. Hoe de Nederlandse fiscale wetgeving de meeneembaarheidsdienst en de overdracht tussen compartimenten behandelt zal in de volgende paragraaf worden besproken.

3.2.4 – Waardeoverdracht

In art. 45 van de Verordening wordt de overstapdienst beschreven. Deze ziet op het overdragen van het gehele PEPP-kapitaal van rekening A naar rekening B. Dit kan in zowel binnenlandse als grensoverschrijdende situaties worden gedaan. Daarnaast is het mogelijk om dit te doen tijdens zowel de opbouw- als de afbouwfase. Lid 1a geeft echter wel de uitzondering dat switchen tijdens de afbouwfase niet kan als is gekozen voor een levenslange annuïtaire uitkering. Op grond van lid 2 van dit artikel is de mogelijkheid tot overstappen beperkt tot eenmaal per vijf jaar, tenzij de uitvoerder toestaat dat het eerder kan. Bij een binnenlandse waardeoverdracht wordt er niet van fiscaal regime gewisseld waardoor dit in de regel weinig fiscale problemen op zal leveren. In een grensoverschrijdende situatie wordt echter van het ene regime geld onttrokken dat in het andere wordt ingebracht. Dit zal in veel gevallen wél fiscale gevolgen hebben.

3.2.5 – Uitkering

In art. 51 zijn de voorwaarden met betrekking tot de afbouwfase opgenomen. Deze mogen, net als bij de opbouwfase, door de lidstaten zelf worden ingevuld. In het bijzonder ten aanzien van de volgende zaken:

- de pensioenleeftijd
- een koppeling tussen de pensioenleeftijd en de start van afbouwfase
- een minimumperiode van deelname
- een maximumperiode vóór het bereiken van de pensioenleeftijd
- voorwaarden voor de terugbetaling vóór de pensioenleeftijd in geval van bijzondere tegenspoed.

⁴¹ European Financial Services Round Table, pan-European pension plans from concept to action, 26 Juni 2007.

In de afbouwfase wordt het kapitaal afgebouwd doordat uitbetalingen aan de PEPP-spaarder worden gedaan. Deze kunnen op grond van art. 52 van de Verordening op één of meerdere van de volgende manieren worden aangeboden door de PEPP-uitvoerder:

- annuïteiten
- vaste bedragen
- onttrekkingen
- combinaties van bovenstaande manieren

De PEPP-spaarder krijgt de keuze voor zijn gewenste uitkeringsvorm voorgelegd bij het afsluiten van de overeenkomst. Ook heeft hij de mogelijkheid om voor elk compartiment een andere uitkeringsvorm te kiezen. Vervolgens kan hij zijn keuzes op grond van art. 52 lid 2a van de Verordening wijzigen. Dit is mogelijk in de laatste twee jaar voor aanvang van de afbouwfase. Daarnaast kan de uitkeringsvorm ook worden gekozen bij het afsluiten van een nieuwe overeenkomst wanneer er gebruik wordt gemaakt van de overstapdienst. Aangezien de uitbetaling het moment van heffing is in veel EU-lidstaten zal de keuze van een uitkeringsvorm invloed hebben op de verschuldigde belasting⁴². Daarom is zowel het aanbod van de uitbetalingsmogelijkheden door uitvoerder, als de keuze door de belastingplichtige PEPP-spaarder van belang voor de fiscale afwikkeling. Hier wordt rekening mee gehouden in het vervolg van dit artikel. In Art. 53 lid 2b van de Verordening wordt beschreven dat lidstaten zelf voorwaarden mogen stellen aan bijvoorbeeld de maximale hoogte van de uitkering in vaste bedragen. Deze voorwaarden hebben alleen betrekking op de uitkering vanuit het compartiment dat aan deze lidstaat is toe te rekenen. In Art. 52 lid 2c van de Verordening staat dat de PEPP-uitvoerder verplicht is om de fiscale en/of financiële implicaties van de uitkeringskeuze van de PEPP-spaarder aan hem bekend te maken. Dit is een bewarende verplichting voor de uitvoerder. Ten slotte staat in lid 3 dat de lidstaten voorwaarden mogen stellen aan de uitkering en ook mogen bepalen wanneer de toegestane premieaftrek moet worden terugbetaald aan de lidstaat. Dit lijkt op het systeem van de premie terugnemen zoals in par. 2.3.4 is behandeld.

In het vorige hoofdstuk is gebleken dat Nederland ten aanzien van de lijfrente regels heeft die betrekking hebben op voorgaande onderwerpen. De uitwerking hiervan zal in de volgende paragraaf worden gedaan.

3.3 – De Nederlandse behandeling van een PEPP

In de vorige paragrafen zijn de belangrijkste productkenmerken van een PEPP besproken die staan beschreven in de Verordening. Deze zullen in het vervolg van dit hoofdstuk in het Nederlandse fiscale stelsel worden geplaatst. Hieruit zal blijken of, en zo ja op welke manier, een PEPP kan kwalificeren als lijfrente.

3.3.1 - Definitie

Allereerst wordt de definitie van een PEPP getoetst aan de voorwaarden van een periodieke uitkering. Dit is de eerste toets voor een lijfrente aangezien het een bijzondere vorm van een periodieke uitkering is. Deze voorwaarden zijn besproken in par. 2.2.1. Hieruit blijkt dat een PEPP kan kwalificeren als periodieke uitkering als de uitbetaling een periodiek karakter heeft. Dit betekent minimaal twee uitkeringen. Dit zal bij ingang van de uitkeringen vast moeten staan. De uitvoerder kan deze optie op

OECD 2015, Stocktaking of the tax treatment of funded private pension plans in OECD and EU countries, p. 3.

grond van art. 52 van de Verordening aanbieden. Als de spaarder hiervoor kiest dan kan een PEPP aan dit criterium voldoen. De tussenpozen en de gelijke hoogte van de uitkering zijn niet van belang om als periodieke uitkering te kunnen kwalificeren. Er moet bij een periodieke uitkering wel een bepaalde onzekerheid bestaan ten aanzien van de uitkering. Hier is bij een PEPP die ziet op een pensioenvoorziening sprake van, aangezien het onzeker is of de PEPP-spaarder de ingangsdatum zal bereiken en vervolgens hoelang hij uitkeringen ontvangt. De onzekerheid bestaat dus uit de sterftekans van de spaarder. Als er voldoende onzekerheid, en daadwerkelijk sprake van periodiciteit is, kan een PEPP kwalificeren als periodieke uitkering.

Een PEPP kan ook als spaarproduct door bancaire instellingen worden aangeboden. Hierbij is er, anders dan bij een verzekeringsproduct, geen noodzaak om als periodieke uitkering te kwalificeren. Het is wel van belang om te kwalificeren als lijfrenterekening in de zin van art. 1.7 onderdeel b Wet IB 2001. In deze definitie speelt de sterftekans geen rol. Om ervoor te zorgen dat de bijdrages aan deze rekening voor aftrek in aanmerking komen moet op grond van art. 3.126a Wet IB 2001 wel daadwerkelijk in termijnen worden uitgekeerd. Dit kan worden gedaan door bij afbouw een kwalificerende lijfrente in de zin van art. 3.125 Wet IB 2001 af te sluiten. Daarnaast kan het recht ook rechtstreeks vanaf de PEPP-rekening worden uitgekeerd volgens de regels van lid 4 tot 7 van art. 3.126a Wet IB 2001.

Uit het voorgaande blijkt dat een PEPP als periodieke uitkering en als lijfrenterekening kan kwalificeren. De vraag resteert of het ook als lijfrente verzekering in de zin van art 1.7 lid 1 onderdeel a Wet IB 2001 kan worden aangemerkt. Hiervoor moet er naast het criterium *periodieke uitkering* sprake zijn van een levensverzekering. Via art. 1:1 WFT en art. 9.75 BW is duidelijk geworden dat een afhankelijkheid van het leven moet bestaan. Dit volgt uit het criterium van de periodieke uitkering, daarnaast moet de sterftekans bij een lijfrente verzekering ten minste 1% zijn. Of dit het geval is moet worden beoordeeld per individuele spaarder waarbij zijn leeftijd, de ingangsdatum en looptijd van de uitkering relevant zijn⁴³. Deze aspecten kunnen per type lijfrente verschillen. De verschillen tussen de typen lijfrenten die voor een PEPP van belang zijn worden nader toegelicht in de volgende paragraaf. In deze sectie zullen alleen de verschillende vormen aan het 1% criterium worden getoetst. Bij een oudedagslijfrente is het niet mogelijk dat de kans op overlijden tijdens de looptijd kleiner is dan 1%. Deze eindigt namelijk bij overlijden waardoor de kans per definitie 100% is. Bij een PEPP met beperkte looptijd die is vormgegeven als tijdelijke oudedags- of nabestaandenlijfrente zullen de polisvoorwaarden wel aan het 1% criterium getoetst moeten worden. Dit wordt gedaan door de overlevingstafels te raadplegen. Voor een nabestaandenlijfrente geldt een speciale regeling voor nabestaanden jonger dan 30 jaar. Voor hen is de sterftekans niet van belang volgens art. 3.125 lid 3. Geconcludeerd kan worden dat alle drie de lijfrentevormen kunnen voldoen aan het 1% criterium.

Het derde criterium is dat sprake moet zijn van vaste en gelijkmatige periodieke uitkeringen uiterlijk eindigend bij overlijden. Dat sprake kan zijn van periodieke uitkeringen is hiervoor gebleken. De vast- en gelijkmatigheid kan door de mogelijkheden die worden geboden bij de afbouwfase worden bereikt. Als er echter later van de mogelijkheid tot wijziging van uitbetalingsopties gebruik wordt gemaakt kan dit tot problemen leiden. Het gevolg van de wijziging van de uitbetaling kan zijn dat de voorwaarden voor

⁴³Een lijfrente mag overigens, onder bepaalde voorwaarden, op twee levens worden afgesloten. Dit is bij besluit van de staatsecretaris goedgekeurd. In die situatie moeten de beide verzekerden onafhankelijk een sterftekans van 1% hebben. Dit is terug te vinden in: Besluit lijfrenten en rechten op periodieke uitkeringen 13 juni 2012, Strct. 2012, 12493.

de lijfrenteverzekering worden geschonden zoals art. 3.133 lid 2 onderdeel b Wet IB 2001 beschrijft. Ten slotte moet het totale recht vaststaan voor aanvang van de uitkeringen. Dit lijkt voor een PEPP geen problemen op te leveren.

Voor zowel de lijfrenterekening als de lijfrenteverzekering geldt een verbod op afkoop, vervreemding, prijsgeven en zekerheidstelling. In de vorige paragraaf is gebleken dat bij een PEPP in bepaalde gevallen een mogelijkheid bestaat om terugbetaling (afkoop) te krijgen in geval van bijzondere tegenspoed. Als dit in de polisvoorwaarden wordt opgenomen dan zal dit PEPP niet als lijfrente kunnen kwalificeren. De lidstaten krijgen echter zelf de mogelijkheid om hier voorwaarden aan te stellen. Nederland kan er voor kiezen om deze mogelijkheid uit te sluiten. In Nederland bestaat reeds de mogelijkheid tot afkoop bij arbeidsongeschiktheid; te vinden in art. 3.133 lid 9 Wet IB 2001. Hierdoor wordt er geen negatieve uitgave in aanmerking genomen als de lijfrente wordt afgekocht bij langdurige arbeidsongeschiktheid. Hiervoor zijn wel aanvullende voorwaarden van toepassing die zijn opgenomen in art. 18 Uitvoeringsregeling IB 2001. Deze regeling voorziet in dezelfde behoefte als de optie die een PEPP biedt voor terugbetaling bij bijzondere tegenspoed. De uitvoerder hoeft dit dus niet in de polisvoorwaarden op te nemen waardoor een PEPP aan het vervreemdingsverbod kan voldoen.

3.3.2 – Welk type lijfrente kan een PEPP zijn?

Nu vaststaat dat een PEPP in beginsel een lijfrente zou kunnen zijn, is het interessant welke vorm deze kan aannemen. Het belang hiervan is de vaststelling of een PEPP voor premieaftrek in aanmerking komt. De bedoeling van de premiebetaling is hiervoor van belang. De Verordening laat zien dat het PEPP is bedoeld om te sparen voor pensioenvoorziening. Er wordt echter nergens expliciet genoemd dat het ziet op een pensioentekort. Uit correspondentie van de EC kan dit wel worden afgeleid. Dit blijkt onder andere uit het persbericht dat werd gepubliceerd bij de eerste versie van de Verordening. Hierin wordt vermeld dat slechts 27% van de inwoners uit de EU überhaupt deelneemt aan een pensioenregeling. Hieruit wordt geconcludeerd dat er in veel lidstaten behoefte is aan een product bedoeld voor een pensioenvoorziening. Een PEPP heeft dus de functie van compensatie van een pensioentekort en kan vanuit dat oogpunt onder art 3.124 lid 1 onderdeel a vallen. Om te kwalificeren als lijfrenterekening moet er ook sprake zijn van deze doelstelling. In hoeverre de stortingen of premiebetalingen daadwerkelijk als uitgaves voor inkomensvoorziening kwalificeren wordt bepaald door art 3.127 t/m 3.129 Wet IB 2001. Uit art. 40 van de Verordening is gebleken dat de lidstaten zelf voorwaarden kunnen stellen aan de minimum en maximum stortingen en premies ten behoeve van een PEPP. Dit zal verder kort besproken worden in par. 3.3.4.

Of een PEPP vaker de vorm van een spaarproduct of de vorm van een verzekeringsproduct aanneemt zal blijken wanneer het wordt aangeboden. In de Verordening wordt een hele afdeling gewijd aan de beleggingsopties die een PEPP-spaarder moet krijgen. Hieruit kan worden afgeleid dat het een beleggingsproduct kan zijn. Daarnaast blijkt uit de ruime groep van mogelijke uitvoerders (zie par. 3.3.3) dat ook verzekeraars een PEPP kunnen aanbieden. Dit wijst er op dat een PEPP ook als verzekeringsproduct kan worden aangeboden.

Als een PEPP wordt aangeboden als verzekering dan kan de uitvoerder deze ten aanzien van het Nederlandse systeem op drie manieren vormgeven om voor aftrek in aanmerking te komen, namelijk: als oudedagslijfrente, nabestaandenlijfrente en tijdelijke oudedagslijfrente. Bij beide oudedagslijfrentes is de PEPP-spaarder en de PEPP-gerechtigde dezelfde persoon. Bij de nabestaandenlijfrente is dit niet het geval. Echter wordt in art. 1 van de Verordening duidelijk dat de PEPP-spaarder en de PEPP-

gerechtigde niet dezelfde hoeven te zijn. Zodoende kan een PEPP ook als nabestaandenlijfrente worden aangeboden. Deze drie varianten kennen eigen voorwaarden ten aanzien van hun ingangsdatum en looptijd. Deze aspecten zullen in par. 3.3.4 nader worden uitgewerkt.

Zoals in de vorige paragraaf is aangegeven kan er bij een lijfrenterekening voor gekozen worden om bij ingangsdatum een kwalificerende lijfrenteverzekeringspolis in de zin van art 3.125 Wet IB 2001 af te sluiten. Hieruit volgt dat, als een PEPP als spaarproduct is vormgegeven, vanuit dit saldo bij het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd hetzelfde wordt gedaan. Daarnaast kan de uitkering ook rechtstreeks vanaf de PEPP-rekening worden gedaan waarbij de uitkeringsregels van art. 3.126a lid 4 t/m 7 Wet IB 2001 in acht moeten worden genomen. Aangezien deze ook betrekking hebben op de ingangsdatum, de begunstigde en de looptijd wordt hiervoor ook verwezen naar par. 3.3.4.

Als er een PEPP kwalificeert als tijdelijke lijfrente of lijfrenterekening dan bestaat ook de mogelijkheid om als nettolijfrente te kwalificeren blijkt uit art. 5.16 lid 2. Hiervoor gelden aanvullende voorwaarden die zijn opgenomen in het derde lid; namelijk dat de premie op de belastingplichtige heeft gedrukt, geen aftrek mogelijk was en dat deze binnen de gestelde begrenzings blijft. Deze faciliteit biedt verzachting als er meer premie wordt betaald dan fiscaal aftrekbaar is in box I. Er is een vrijstelling opgenomen voor het bezit in box III.

3.3.3 – Kunnen PEPP-uitvoerders toegelaten lijfrenteuitvoerders zijn?

Zoals de vorige paragraaf heeft uitgewezen, zijn er veel instellingen die zich als PEPP-uitvoerder kunnen registreren. Voor de PEPP-spaarder is het van belang dat de premie die is verschuldigd aan de uitvoerder voor aftrek in aanmerking komt. Dat is alleen het geval indien deze verschuldigd is aan één van de instanties genoemd in art. 3.126 of 3.126a Wet IB 2001. Daarom zal worden getoetst of de uitvoerders die staan opgesomd in de Verordening vallen onder bovenstaande artikelen. Dit zijn de volgende:

- kredietinstellingen
- verzekeringsondernemingen
- instellingen voor Bedrijfspensioenvoorziening (IORP's)
- beleggingsondernemingen met vergunning op grond van Richtlijn 2014/65/EU,
- (collectieve) beleggingsonderneming met vergunning op grond van ICBE-richtlijn (2009/65/EG)
- beheerders van alternatieve beleggingsinstellingen

Al deze uitvoerders, op één na, kunnen een fiscaal kwalificerende lijfrente aanbieden als ze onder art. 1:1 WFT vallen doordat ze een Nederlandse uitvoerder zijn of doordat ze een buitenlandse uitvoerder zijn en een vaste inrichting in Nederland hebben die de premie of bijdrage tot het Nederlandse ondernemingsvermogen rekent. Ook een pensioenfonds dat is vrijgesteld van vennootschapsbelasting op grond van art. 5 VPB 1969 is een toegelaten uitvoerder volgens art. 3.126 Wet IB 2001. In de Verordening worden echter ook bedrijfspensioenfondsen genoemd. Deze mogen in Nederland geen lijfrentes aanbieden volgens de Pensioenwet⁴⁴. De Verordening staat dat echter in beginsel wel toe. Hierbij is wel de uitzondering opgenomen dat het niet is toegestaan als de nationale wet dit verbiedt. Deze situatie is dus van toepassing in Nederland en zodoende kunnen belastingplichtigen in Nederland geen lijfrentepremie in aftrek bergen als deze aan een Nederlandse IORP verschuldigd is. De

⁴⁴ Kamerstukken II 2005/06, 30 413, nr.3, p. 70-71.

uitzondering is naar alle waarschijnlijkheid het gevolg van het bezwaar dat de Nederlandse overheid heeft gemaakt op dit punt⁴⁵.

Alle andere uitvoerders kunnen, als zij zich in het buitenland bevinden en geen vaste inrichting in Nederland hebben, op grond van 3.126a lid 2 onderdeel d door de minister worden aangewezen. Dit betekent dat een PEPP-uitvoerder gebruik kan maken van de vrijheid van dienstverlening die onder de huidige wetgeving ten aanzien van bestaande persoonlijke pensioenproducten reeds bestaat. Uit een document van de belastingdienst blijkt echter dat slechts 3 partijen in Nederland zich hebben laten aanwijzen door de Minister.⁴⁶ Daarnaast zijn slechts 13 buitenlandse uitvoerders door middel van een vaste inrichting actief in Nederland.⁴⁷ De vraag is dus in hoeverre er daadwerkelijk interesse is van buitenlandse uitvoerders om de Nederlandse markt voor persoonlijke pensioenproducten te bedienen. Wellicht dat dit in de toekomst toeneemt als de markt voor PEPP's volwassen wordt. Duidelijk is dat het in beginsel mogelijk is voor uitvoerders van PEPP-regelingen om te kwalificeren als toegelaten uitvoerder, waardoor de premiebetaling voor de belastingplichtige aftrekbaar is.

3.3.4 – De opbouw, het recht op uitkering en de uitkering van een PEPP

In de Verordening wordt aan de lidstaten ruimte gegeven om regels te stellen aan de maximale bijdragen aan een PEPP. Voor de belastingplichtige is het relevant dat deze fiscaal worden aangemerkt als uitgave voor inkomensvoorziening. De regels hiervoor zijn te vinden in art. 3.127 t/m 3.129 Wet IB 2001. Als eerste geeft art. 3.127 IB 2001 de berekening van de jaarruimte ten aanzien van een pensioentekort. Art. 3.128 Wet IB 2001 geeft de ruimte voor het omzetten van een oudedagsreserve in een lijfrente en art. 3.129 Wet IB 2001 geeft de maximale omzetting van een stakingswinst in lijfrente. Deze drie berekeningen resulteren in het totaal aan fiscaal toelaatbare aftrek. In hoeverre een PEPP-uitvoerder hier rekening mee houdt is te bepalen door de instelling. Wel moet in het achterhoofd worden gehouden dat zij een informatieplicht heeft op grond van art. 52 lid 2c van de Verordening. De spaarder kan ook zelf berekenen welk bedrag fiscaal aftrekbaar is. Het is naar mijn mening niet logisch dat de overheid een expliciet verbod geeft op storting in een lijfrenteverzekering. De voorgenoemde artikelen stellen maxima aan het bedrag dat voor fiscale begunstiging in aanmerking komt (de zogenaamde aftoppingsgrens). Als een belastingplichtige meer aan zijn oudedagsvoorziening wil bijdragen dan een van deze maxima, dan bestaat ook de optie om dit als nettolijfrente te structureren. Zoals eerder is gebleken kan een PEPP in beginsel hiervoor ook kwalificeren. Daarbij moet wel worden opgemerkt dat dit ook niet fiscaal ongelimiteerd kan geschieden. De maximering hiervan wordt door art. 5.16b Wet IB 2001 gegeven. In dit artikel wordt aangesloten bij art. 18a lid 3 Wet LB 1964, waarin de voorwaarde is opgenomen dat de uitkering als gevolg van de premiebetaling na 40 jaar niet meer bedraagt dan 75% van het gemiddelde loon. Dit betekent dat de bijdrage aan een PEPP niet mag resulteren in meer dan 75% van de gemiddelde premiegrondslag tot dat moment. De premiegrondslag is een samenstel van de verschillende inkomensbestanddelen van box I. Als de belastingplichtige meer aan een lijfrente wil bijdragen dan zal dit niet fiscaal gefaciliteerd worden.

Als het PEPP wordt ingevoerd gaan in de toekomst situaties ontstaan waarbij een binnenlands belastingplichtige een PEPP-rekening bezit met meerdere compartimenten. Het Nederlandse

⁴⁵ Fiche 3: Verordening Pan-Europees Persoonlijk Pensioenproduct (PEPP), 1 september 2017, p. 7.

⁴⁶ Bekendmaking toegelaten buitenlandse aanbieders van lijfrenten, 21 maart 2018, nr. 2018-5799.

⁴⁷ De Nederlandsche Bank, Register verzekeraars, 6 juni 2018, <https://www.dnb.nl/toezichtprofessioneel/openbaar-register/WFTVE/>.

compartiment is volgens deze fiscale regels alhier tot stand gekomen en valt in box I. Als de PEPP-spaarder echter in het bezit is van buitenlandse compartimenten is het interessant hoe deze in de belastingheffing worden betrokken. Voor deze compartimenten is in het buitenland volgens de fiscale regels ter plaatse al dan niet een voordeel verkregen. Als er tot uitkering wordt overgegaan zal Nederland hierover heffen (zie 3.3.6). Aangezien er voor dit recht niets op het box I inkomen in mindering is gebracht valt het recht hierop tot die tijd in box III. Het gevolg is dat er volgens het forfait over het recht wordt geheven.

Eerder is gebleken dat de manier waarop de uitbetaling wordt vormgegeven medebepalend is voor de kwalificatie van een lijfrente. Daarnaast kan de wijziging van de uitbetalingsvorm leiden tot een schending van de voorwaarden. Hoe dit kan uitwerken zal daarom voor de PEPP in kaart worden gebracht.

In beginsel kan de uitbetaling van een PEPP starten vanaf de pensioengerechtigde leeftijd. Dit is in lijn met de Nederlandse lijfrente. Bij een oudedagslijfrente en tijdelijke oudedagslijfrente mag de ingangsdatum niet meer dan 5 jaar na pensioengerechtigde leeftijd liggen. De nabestaandenlijfrente moet ingaan op het moment van overlijden van de verzekeringsnemer. Dit type lijfrente wordt niet expliciet benoemd in de Verordening maar uitvoerders kunnen deze, zoals besproken in par. 3.3.2, voor de Nederlandse markt wel zo vormgeven. Uitkeringen vanaf een lijfrenterekening mogen op grond van art. 3.126a lid 4 onderdeel a 2° Wet IB 2001 wél ingaan vóór de pensioengerechtigde leeftijd, mits de uitkering lang genoeg duurt. Aangezien een PEPP een ingangsdatum voor pensioenleeftijd in beginsel alleen toestaat bij bijzondere situaties kan hiervan geen sprake zijn. Als de gerechtigde niet de spaarder, maar een nabestaande is, dan moet de lijfrente direct ingaan, tenzij de eerste uitkering aan de verzekerde minder dan 6 maanden ná het overlijden zou worden gedaan⁴⁸. In deze situatie heeft de nabestaande ook 5 jaar de tijd voordat de eerste termijn moet worden uitgekeerd. Geconcludeerd kan worden dat een PEPP aan alle regels met betrekking tot ingangsdatum kan voldoen aangezien deze vrij te bepalen zijn door de spaarder. De nettolijfrente is in uitwerking ten aanzien van ingangsdatum identiek aan de tijdelijke oudedagslijfrente of de lijfrenterekening, afhankelijk van het product.

De looptijd, die samen met de ingangsdatum de einddatum van een PEPP bepaald, kan van invloed zijn voor de kwalificatie als lijfrente. De oudedagslijfrente mag namelijk uitsluitend eindigen bij overlijden en de nabestaandenlijfrente moet doorlopen tot het overlijden van de gerechtigde of tot deze de leeftijd van 30 jaar heeft bereikt. Daarnaast moet de tijdelijke lijfrente minstens gedurende 5 jaar uitkeringen doen. Voor uitkeringen rechtstreeks vanaf een lijfrenterekening vóór de pensioengerechtigde leeftijd geldt dat deze gedurende ten minste 20 jaar, plus het aantal jaren dat deze vóór de pensioengerechtigde leeftijd zijn aangevangen, moet worden gedaan. Bij een uitkering die in het jaar voorafgaand aan de pensioengerechtigde leeftijd start moet er minstens 5 jaar worden uitgekeerd als het totaal aan uitkeringen niet meer dan €21.483 bedraagt. De looptijd moet minimaal 20 jaar bedragen als de totale uitkering dit bedrag overstijgt. Als de gerechtigde een nabestaande is die ouder is dan 30 jaar, dan moet er ten minste 20 jaar lang worden uitgekeerd. Wanneer deze jonger dan 30 jaar is moet de minimale looptijd 5 jaar zijn. Deze mogen echter niet langer dan tot het 30^e levensjaar worden gedaan. Net als de voorwaarden met betrekking tot de ingangsdatum zijn die voor de looptijd van een

⁴⁸ Art. 3.126a lid 4 onderdeel a 4°.

nettolijfrente identiek aan die van de tijdelijke oudedagslijfrente of uitkering vanaf een lijfrenterekening afhankelijk van het product.

Een PEPP biedt de mogelijkheid tot het wijzigen van de uitbetalingsopties. De uitvoerder heeft een inlichtingverplichting ten aanzien van de fiscale gevolgen hiervan aan de PEPP-spaarder op grond van Art. 52 lid 2c van de Verordening. De wijziging kan namelijk resulteren in een schending van een van de talrijke bovenstaande voorwaarden waardoor de PEPP niet langer zal voldoen. Deze, in art. 3.133 lid 2 onderdeel b Wet IB 2001 opgenomen verboden handeling, zorgt ervoor dat een negatieve uitgave voor inkomensvoorziening in aanmerking wordt genomen. De belastingplichtige is hierover naast reguliere belasting tegen het progressieve tarief een revisierente verschuldigd.

3.3.5 - De meeneembaarheid- en overstapdienst van de PEPP

In Nederland wordt er, zoals besproken in par. 2.3.1, een exitheffing opgelegd als een Nederlandse PEPP-spaarder emigreert naar het buitenland als er gefaciliteerd is opgebouwd. Er wordt als gevolg daarvan een conserverende aanslag opgelegd ter grootte van de in aanmerking genomen premies. De PEPP-spaarder krijgt automatisch uitstel van betaling over deze aanslag, waardoor dit in eerste instantie geen gevolgen heeft voor de belastingplichtige. Als er echter na emigratie een verboden handeling wordt gedaan dan zal het uitstel vervallen en zal belasting verschuldigd zijn. Het grootste risico is dat een verboden handeling in de zin van de eerste 3 leden van art. 3.133 Wet IB 2001 wordt uitgevoerd. Dit ziet op wijziging van de uitkeringsvoorwaarden en is uitgebreid besproken in de vorige paragraaf. Als een PEPP op enig moment gedurende het uitstel niet meer aan de voorwaarden voldoet, vervalt dit en wordt de belastingplichtige geconfronteerd met een belastingschuld.

De meeneembaarheidsdienst, waarin de compartimentering een hoofdrol speelt, moet een oplossing bieden voor het probleem dat verhuizen naar een andere lidstaat ongunstig is voor de opbouw van een oudedagsvoorziening. Ten aanzien van de exitheffing biedt deze dienst echter in beginsel geen oplossing. Als het Nederlandse PEPP-compartiment dusdanig wordt veranderd waardoor strijdigheid met de lijfrente voorwaarden ontstaat, zal er afrekening plaatsvinden. Een voordeel wat het compartiment wel biedt is dat het voor de PEPP-spaarder mogelijk is om na emigratie bij te dragen aan dezelfde PEPP-rekening in het nieuwe compartiment. Deze wordt aangeboden door de Nederlandse of door de eigen verzekeraar in de arm genomen buitenlandse uitvoerder. Dit is een vereenvoudiging voor de spaarder aangezien hij niet zelf op zoek hoeft naar een andere uitvoerder. Hierbij wordt dan wel aangenomen dat de premie die wordt betaald aan de Nederlandse uitvoerder in het buitenland voor aftrek in aanmerking komt. De Nederlandse instelling zal dus in het buitenland als toegelaten uitvoerder moeten kwalificeren.

Art. 16 van de Verordening geeft de mogelijkheid om kapitaal vanuit het ene naar het andere compartiment over te dragen. Hierdoor wordt dus grensoverschrijdend kapitaal overgedragen. Of er in deze situatie sprake is van een exitheffing ligt er aan of de belastingplichtige verhuist. Het kapitaal verblijft in beide gevallen bij dezelfde uitvoerder. Als dit een Nederlandse of buitenlandse uitvoerder is met een vaste inrichting in Nederland dan bestaat de kans dat deze als gevolg van deze overdracht het lijfrentekapitaal niet meer tot het Nederlandse ondernemingsvermogen rekent. Hierdoor kan hij ten aanzien van deze lijfrente niet meer kwalificeren als toegelaten uitvoerder in de zin van art. 3.126 lid 1 onderdeel a. Dit is een schending van art. 3.133 lid 2 onderdeel g en de belastingplichtige verliest uitstel van betaling of wordt voor het eerst geconfronteerd met een negatieve uitgave voor inkomensvoorziening. Als het geld is ondergebracht bij een buitenlandse uitvoerder die is goedgekeurd

door de minister dan zal deze het PEPP-kapitaal niet tot het Nederlandse ondernemingsvermogen rekenen. Als de overdracht tussen twee buitenlandse compartimenten wordt gedaan is er in Nederland geen belastbaar feit. In het buitenland zullen echter in veel gevallen ook voorwaarden bestaan ten aanzien van deze compartimenten. Kapitaal vanuit verschillende compartimenten bijeenbrengen zal daarom veelal fiscale gevolgen hebben. Daarom lijkt het praktische voordeel van deze bepaling niet groot.

Een van de doelstellingen van de Verordening is de verbetering van de kapitaalmarkt. De overstapdienst die wordt beschreven in art. 45 van de Verordening is hiervoor een middel. Deze dienst ziet op de overdracht van het kapitaal van rekening A naar rekening B. Dit kan plaatsvinden in zowel een binnenlandse als een grensoverschrijdende situatie. Daarnaast kan dit zowel tijdens de opbouw- als de afbouwfase. In veel gevallen zal dit tussen twee verschillende uitvoerders plaatsvinden, maar dit hoeft niet per definitie het geval te zijn. Wanneer een recht wordt overgedragen is in beginsel sprake van een vervreemding van de lijfrente als bedoeld in art. 3.133 lid 2 onderdeel d Wet IB 2001. In art. 3.134 lid 1 Wet IB 2001 wordt echter goedgekeurd dat als beide verzekeringen aan de eisen voldoen, dat de tweede dan wordt aangemerkt als een voortzetting van de eerste⁴⁹. Hierdoor wordt deze handeling bij fictie niet als vervreemding aangemerkt waardoor geen negatieve uitgave voor inkomensvoorziening in aanmerking wordt genomen. De overstapdienst kan worden gedaan op dezelfde wijze als bij een kapitaaloverdracht van lijfrentes zoals dit gebruikelijk wordt gedaan. Dit wordt in de Nederlandse situatie gedaan door gebruik te maken van het Protocol Stroomlijning Kapitaaloverdrachten (PSK). In een grensoverschrijdende situatie zal dit tot meer moeilijkheden leiden doordat het bijvoorbeeld niet mogelijk is om een toegestane buitenlandse uitvoerder te vinden. Het probleem hiervan is dat in art. 3.133 lid 2 onderdeel h en i is opgenomen dat het overdragen van de lijfrenteverplichting aan een verzekeraar die niet voldoet, leidt tot een negatieve uitgave voor inkomensvoorziening waarbij in het geval van onderdeel i ook nog revisierente verschuldigd is. Ten slotte wordt in de Verordening in art. 45 lid 1a expliciet benoemd dat geen gebruik kan worden gemaakt van de overstapdienst als een levenslange annuïtaire uitkering is overeengekomen en de afbouwfase reeds is aangevangen

In de vorige paragraaf is gebleken dat een PEPP-spaarder kan kiezen voor een andere uitbetalingsoptie nadat gebruik is gemaakt van de overstap dienst. Hierdoor is het in beginsel ook mogelijk dat de uitbetaling zodanig wordt gewijzigd dat er een levenslang uitkeringsrecht wordt omgezet in een periodieke uitkering met een vooraf bepaalde looptijd. Hierdoor is in beginsel sprake van een vervreemding aangezien dit niet een directe voortzetting van de lijfrente is. In het Besluit lijfrenten en rechten op periodieke uitkeringen wordt echter goedkeuring gegeven voor de omzetting van een lijfrenteverzekering naar een lijfrenterekening en vice versa. Als de beide uitbetalingsvormen van de PEPP als zodanig worden gekwalificeerd dan zal het besluit daar ook op van toepassing zijn.

3.3.6 - Grensoverschrijdende uitkering vanuit een compartiment

Het is interessant om te beschouwen hoe de uitkering vanuit buitenlandse compartimenten in de Nederlandse heffing wordt betrokken. In beginsel zal Nederland willen heffen op grond van het woonland beginsel. Nederland zal, zoals in par. 2.3.4 is gebleken, op basis van het verdrag ook heffingsrecht krijgen. Ook de uitkering vanuit het Nederlandse compartiment naar een buitenlands belastingplichtige zal in beginsel aan Nederlandse heffing onderworpen worden. Of er daadwerkelijk

⁴⁹ Ten aanzien van de nettolijfrente is hetzelfde in art. 5.16c lid 6 Wet IB 2001 geregeld.

wordt geheven zal door het nationale recht aldaar worden bepaald. Het belastingverdrag met de desbetreffende verdragsstaat bepaald of Nederland nog over deze uitgaande geldstroom mag heffen.

Voor de uitkering vanuit het buitenland naar Nederland ontstaan problemen als er in het buitenland geen gebruik wordt gemaakt van de omkeerregel. Als de inleg reeds is belast in het buitenland dan treedt dubbele belastingheffing op als Nederland heft over de uitkering. Om dit te voorkomen is er in de Nederlandse wet een bepaling opgenomen die uitkeringen vanuit vergelijkbare buitenlandse regelingen die aldaar niet voor aftrek in aanmerking zijn gekomen niet als belastbare periodieke uitkering aanmerkt. Dit moet de belastingplichtige aannemelijk maken, en is terug te vinden in art 3.100 lid 1 onderdeel c Wet IB 2001. Als het buitenland ook de omkeerregel hanteert waarbij de inleg is vrijgesteld dan werkt de uitkering zonder aanvullende bepalingen goed uit.

In de omgekeerde situatie waarin vanuit Nederland uitkeringen worden gedaan aan een buitenlandse belastingplichtige kan het voorkomen dat aldaar niet over de uitkering wordt geheven. Aangezien in het verleden wel aftrek is verleend, is sprake van dubbele niet-belasting. De woonstaat kan dit eenvoudig oplossen door in het nationale recht een bepaling op te nemen die ervoor zorgt dat de uitkering wordt belast. Als zij dit echter niet doet dan kan Nederland in het verdrag proberen te regelen dat zij mag heffen in deze situatie. Voor het verdragsbeleid dat Nederland hanteert verwijs ik naar par. 2.3.4. Als er een uitkering vanuit Nederland wordt gedaan wordt in veel gevallen de heffingsbevoegdheid aan het woonland toegekend. Dit is in beginsel wat met de omkeerregel wordt beoogd. Nederland wil echter wel heffen, mede omdat er aftrek is verleend, maar aangezien het woonland heffingsrecht krijgt zal dit slechts beperkt of zelfs helemaal niet mogelijk zijn.

Ten slotte kan een PEPP ook in Nederland niet aan de omkeerregel onderworpen zijn omdat het (deels) kwalificeert als nettolijfrente (of in elk geval onder een TEE-regime valt). In deze situatie is de omkeerregel niet van toepassing. Als een uitkering vanuit Nederland wordt gedaan, die in het buitenland na verdragstoepassing wordt belast, treedt weer dubbele belastingheffing op. Om dit te voorkomen is in art. 5.16c lid 7 Wet IB 2001 bepaald dat er voorafgaand aan de emigratie van een belastingplichtige tot afkoop kan worden overgegaan. Dit wordt niet als verboden handeling aangemerkt. Uit de parlementaire geschiedenis blijkt dat dit de manier is waarop deze vorm van dubbele belastingheffing voorkomen dient te worden⁵⁰. Naar mijn mening is dit niet de beste oplossing. Dit zal ik nader toelichten in par. 3.3.6 en par. 4.4.2.

3.4 - Conclusie

Aangezien een PEPP op grond van de Verordening op vele manieren kan worden vorm gegeven door de uitvoerders is het in beginsel mogelijk voor een PEPP om te kwalificeren als lijfrente. Hiermee wordt bereikt dat de bijdragen aan het PEPP voor premieaftrek in aanmerking komen. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat er veel voorwaarden zijn waar rekening mee moet worden gehouden om een PEPP in box I als lijfrente te laten vallen. Als dit niet wordt gedaan zal de lijfrente als vermogensbestanddeel in box III vallen en er geen premieaftrek mogelijk zijn. Dit zorgt er dus voor dat zowel de uitvoerder als de spaarder beperkt zijn in de keuzemogelijkheden bij het opstellen van een PEPP-overeenkomst. In de eerste plaats is de beperking dat een PEPP-spaarder geen gebruik kan maken van de optie om de uitkering ineens te laten doen, aangezien er dan überhaupt geen sprake is van een periodieke uitkering. Daarnaast zijn er slechts een beperkt aantal toegelaten uitvoerders, mede doordat

⁵⁰ Kamerstukken II 2013/14, 33 847, nr. 7. p. 14.

deze zich (nog) niet hebben laten aanwijzen. Daarnaast is het van belang dat de uitvoerder geen mogelijkheid tot vervreemding bij bijzondere tegenspoed in de polisvoorwaarden opneemt, omdat dit in strijd is met het vervreemdingsverbod. Hoeveel maximaal gestort kan worden hoeft naar mijn mening niet te worden beperkt. De Nederlandse wet kent namelijk al de aftoppingsgrens. Het is enigszins onduidelijk hoe het recht op uitkering vanuit een buitenlands compartiment in de heffing wordt betrokken. Ook zijn er beperkingen ten aanzien van het ingangstijdstip en looptijd. Wat betreft de uitkeringsopties zijn er ook strikte voorwaarden om als lijfrente te kwalificeren. Daarnaast moet bij de aanpassing van de keuze van uitbetaling ook rekening worden gehouden dat er mogelijk voorwaarden worden gebroken.

In dit hoofdstuk is gebleken dat het idee van de compartimentering geen goede oplossing levert ten aanzien van de meeneembaarheid, aangezien deze regeling wordt beïnvloed door de exitheffing. Het idee dat kapitaal tussen compartimenten kan worden overgedragen is daarnaast niet haalbaar zonder aan belastingheffing toe te komen. Daarnaast is het ook lastig voor PEPP-spaarders om gebruik te maken van de overstapdienst aangezien er slechts een beperkt aantal aangewezen buitenlandse uitvoerders zijn. Deze obstakels ontstaan als belastingaftrek wordt toegestaan omdat de overheid haar fiscale claim wil waarborgen.

Uit het bovenstaande blijkt dat wanneer een PEPP-uitvoerder het Nederlandse belastingstelsel goed kent, hij een PEPP zo kan vormgeven dat deze aan de voorwaarden van een lijfrente voldoet. Doordat er de mogelijkheid is gecreëerd dat uitvoerders het beheer van compartimenten kunnen uitbesteden aan derden wordt de slagingskans hiervan groter. Desondanks is de kans dat er door PEPP-spaarders voorwaarden worden gebroken waardoor moet worden afgerekend en het recht naar box III verschuift zeer aanwezig.

Het zou vanuit het perspectief van PEPP-spaarders en -uitvoerders eenvoudiger zijn als er Europees of nationaal een bijzonder belastingregime geldt ten aanzien van een PEPP. Misschien is dit zelfs wel noodzakelijk voor de slagingskans van het product, aangezien het denkbaar is dat uitvoerders niet de moeite zullen nemen om op grote schaal grensoverschrijdende PEPP-regelingen aan te bieden onder deze omstandigheden. Daarom wordt in het volgende hoofdstuk besproken of de politiek op zowel nationaal als Europees niveau een oplossing kan bieden voor de fiscale problematiek rondom een PEPP. Daarbij zal worden beoordeeld welke mogelijkheden het meest wenselijk zijn voor de lidstaten, de PEPP-spaarders en de PEPP- uitvoerders.

Hoofdstuk 4 – Een oplossing voor fiscale problematiek?

4.1 – Inleiding

De Verordening bevat geen fiscale bepalingen. Zodoende is in beginsel de nationale fiscale wetgeving van de lidstaten van toepassing op een PEPP. In het Nederlandse stelsel komt de premie voor een PEPP voor aftrek in aanmerking als aan de voorwaarden wordt voldaan die gelden voor een lijfrente. In het vorige hoofdstuk is gebleken dat dit niet eenvoudig is. De EC heeft aangegeven dat de Verordening geen verplichting oplegt aan de lidstaten, om een PEPP aan dezelfde belastingregels te onderwerpen die gelden voor nationale lijfrenteproducten⁵¹. Dit betekent dat Nederland niet verplicht is om een PEPP als lijfrente te behandelen.

Lidstaten kunnen er voor kiezen om een apart regime voor een PEPP te introduceren. Dit betekent dat hierop andere nationale bepalingen van toepassing kunnen zijn dan op nationale lijfrenteproducten. Het is ook mogelijk om op Europees niveau de fiscale behandeling van het PEPP te regelen. De belangrijkste vraag hierbij is of het politiek haalbaar is om met alle lidstaten tot een unaniem standpunt te komen. Ten aanzien van een nationaal regime is het de vraag in hoeverre nationale overheden bereid zijn een PEPP fiscaal gunstig te behandelen. Om tot een antwoord op deze vragen te komen zal in de volgende paragraaf allereerst de werking van EU-recht besproken worden. Dit maakt duidelijk in hoeverre er verplichtingen (zijn) ontstaan voor de nationale overheden als gevolg van de Verordening en de Aanbeveling. Vervolgens zullen de mogelijkheden voor Europese wetgeving worden besproken. Daarna wordt er op nationale oplossingen ingegaan. In de conclusie geef ik mijn visie op de problematiek waarin wordt besproken welke opties haalbaar zijn om dit te verhelpen.

4.2 – Plaats in het EU-recht

Om goed te kunnen analyseren of, en zo ja hoe, de EU zich kan mengen in fiscale regelgeving zullen in deze paragraaf de rechtsgrondslagen en de rechtsmiddelen van de EU worden besproken.

4.2.1 - Bevoegdheid, subsidiariteit en proportionaliteit

De eerste vraag die gesteld kan worden is of de EU op het beleidsterrein waarop de Verordening ziet, wel een bevoegdheid heeft. In het VWEU is vastgelegd op welke beleidsterreinen de EC een bevoegdheid heeft. De mate van bevoegdheid verschilt per beleidsterrein. Dit is opgenomen in art. 3 t/m 5 VWEU. De Nederlandse overheid stelt dat: *“Europese bevoegdheden alleen aan de orde kunnen zijn als nationaal niet adequaat in oplossingen kan worden voorzien en dat Europese bevoegdheden niet verder moeten strekken dan strikt noodzakelijk.”*⁵² Dit standpunt laat de kern van de beginselen van subsidiariteit en proportionaliteit zien. Subsidiariteit moet worden getoetst als sprake is van gedeelde bevoegdheid. Dit beginsel zorgt er voor dat de EC alleen wetgeving tot stand mag brengen op het gedeelde beleidsterrein als een lidstaat dit niet effectief op nationaal niveau kan. Het derde beginsel waar Europese maatregelen aan moeten voldoen is proportionaliteit. Dit houdt in dat maatregelen die worden genomen niet meer invloed mogen hebben dan noodzakelijk is. De bevoegdheid mag dus alleen worden gebruikt voor een specifiek beleidsterrein, en de maatregelen mogen geen verstoring creëren ten aanzien van andere onderwerpen. Als dit wel het geval is moet dit voldoende te rechtvaardigen zijn.

⁵¹ Overweging 68, Verordening van het Europese parlement en de raad inzake een pan-Europees persoonlijk pensioenproduct (PEPP), 2017/0143 (COD).

⁵² Kamerstukken II 2017/18, 22 112, nr. 2549. p. 2.

4.2.2 – Het rechtsmiddel en de rechtsgrondslag

De uitwerking van het PEPP is opgenomen in secundair recht, namelijk een Verordening. De inhoud hiervan moet uiteraard in overeenstemming zijn met het VWEU. Het kenmerk van een Verordening is dat hetgeen wordt geregeld direct in de lidstaten van toepassing is, zonder dat implementatie nodig is, zoals het geval is bij richtlijnen. De fiscale behandeling van een PEPP is niet beschreven in de Verordening maar wordt besproken in een aanbeveling. Aangezien deze niet verbindend is kunnen lidstaten er voor kiezen om deze niet op te volgen en geen speciaal regime te introduceren. De Verordening bepaalt enkel dat een PEPP over gestandaardiseerde productkenmerken beschikt in alle lidstaten.

Het is interessant waarom de Commissie in deze situatie voor een verordening en een aanbeveling heeft gekozen, aangezien de keuze van het rechtsmiddel sterk bepaalt hoe dwingend de inhoud is. Dat het PEPP in een verordening is geregeld heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat een PEPP een gestandaardiseerd product moet zijn. Hier is uniformering voor nodig waardoor een verordening het meest geschikte rechtsmiddel is. Bij een richtlijn is de kans groter dat de lidstaten de richtlijn verschillend interpreteren waardoor alsnog verschil in de producten ontstaat. Een strikte richtlijn behoort desondanks ook tot de mogelijkheden. De reden dat de fiscale behandeling in een aanbeveling is opgenomen is voornamelijk omdat het niet eenvoudig is om unanimititeit te bereiken ten aanzien van wetgeving op het vlak van directe belastingen. Hoe groot de kans is dat dit zal worden bereikt ten aanzien van de fiscale behandeling van het PEPP wordt in de par. 4.3 besproken.

De Verordening gebruikt als rechtsgrondslag het bevorderen van de interne markt⁵³. De interne markt maakt het mogelijk om de verkeersvrijheden binnen de Unie uit te oefenen. In de eerste plaats het vrije verkeer van werknemers zoals beschreven in art. 45 VWEU. Om een werknemer te kunnen zijn moet er sprake zijn van een dienstbetrekking. Aangezien in art. 2 lid 1 onderdeel e van de Verordening expliciet staat dat een PEPP geen bedrijfspensioen (dat voorkomt uit een dienstbetrekking) mag zijn, is deze verkeersvrijheid hier niet van toepassing. Ten tweede kan er sprake zijn van het vrije verkeer van kapitaal. De meeneembaarheids- en de overdraagbaarheidsdienst van art. 12 en art. 45 van de Verordening waarborgen deze vrijheid. Daarnaast zorgt de bevordering van de interne markt voor de vrijheid van vestiging en dienstverlening. Zodoende is het mogelijk dat de PEPP-aanbieder in en vanuit alle lidstaten zijn producten kan aanbieden.

4.2.3 – Nederlands standpunt ten aanzien van bevoegdheid, subsidiariteit en proportionaliteit

Alle lidstaten geven hun mening na de publicatie van een wetsvoorstel. De Nederlandse overheid doet dit door middel van een BNC-fiche⁵⁴. Hierin worden de beginselen van bevoegdheid, subsidiariteit en proportionaliteit behandeld.

Op het beleidsterrein waarop de Verordening ziet heeft de EU op grond van art. 4 VWEU gedeelde bevoegdheid. Het kabinet is daarom van mening dat de EC over de bevoegdheid beschikt om op dit terrein een Verordening op te stellen. Het gaat hier enkel om de PEPP-verordening die geen fiscale component bevat. Uit het tweede lid van dit artikel blijkt ook dat het voor fiscale bepalingen geen rechtsgrondslag kan zijn⁵⁵. Als dit wel zou worden gebruikt hiervoor dan zou Nederland hier bezwaar

⁵³ Art. 114 VWEU.

⁵⁴ Europa Nu, Verdrag van Lissabon vergroot rol van nationale parlementen in Europa, 28 juni 2018, https://www.europa-nu.nl/id/vhcogh59fsmg/verdrag_van_lissabon_vergroot_rol_van.

⁵⁵ Art. 114 VWEU: Lid 1 is niet van toepassing op de fiscale bepalingen.

tegen uiten⁵⁶. Uit voorgenoemd artikel blijkt dat bij het creëren van nieuwe wetgeving op basis van deze rechtsgrondslag, de EC ook de verplichting heeft om advies te vragen aan het Europees Economisch en Sociaal Comité (EESC). De EESC merkt op dat fiscale wetgeving met betrekking tot een PEPP een nationale competentie is⁵⁷. Hieruit zou zelfs kunnen worden geconcludeerd dat een Europese oplossing niet aan de orde kan zijn. Of dit daadwerkelijk zo is zal in par. 4.3 worden besproken.

Ten aanzien van de subsidiariteit is Nederland overwegend positief. De EC geeft twee relevante argumenten waarom er een Europese verordening op dit onderwerp noodzakelijk is.⁵⁸ Ten eerste schiet de kwaliteit van nationale pensioenproducten tekort. Ten tweede is grensoverschrijdende pensioendienstverlening vrijwel non-existent in Europa. Nederland is het met het eerste argument eens wat betreft subsidiariteit als het gaat om andere landen. Voor Nederland is dit echter minder aan de orde zoals in par. 2.1 is gebleken. Dat er echter in andere EU landen een kwaliteitsprobleem is maakt dit argument valide. Ten aanzien van het tweede argument geeft Nederland in het BNC-fiche geen duidelijke reactie. Op zich is Nederland een voorstander van de interne markt. De manier waarop de Verordening dit bevordert is echter wel dubieus. Het is namelijk nog niet duidelijk dat dit voorstel succesvol de interne markt bevordert. Daarnaast bestaan er op dit moment al mogelijkheden om grensoverschrijdend pensioendiensten te verlenen. De randvoorwaarden voor de interne markt zijn al aanwezig. Dat het daadwerkelijke aanbod non-existent is, is naar mijn mening niet te verhelpen door alléén een gestandaardiseerd pensioenproduct te introduceren. Hiervoor is ook fiscale regelgeving noodzakelijk.

Ten aanzien van de proportionaliteit van het voorstel is de overheid deels positief en deels negatief. Ze vindt het goed dat er een aanvullend regime komt voor dit pensioenproduct, mits het niet ingrijpt op goedwerkende pensioensystemen en fiscale wet- en regelgeving. Ze is negatief over de vervaging van de tweede en derde pijler die het voorstel creëert. Zoals in par. 3.3.3 is besproken is het voorstel ten aanzien van dit laatste bezwaar door middel van amendementen verbeterd. De verplichting die bestond om vijf jaar na introductie in alle lidstaten een compartiment aan te bieden vond de overheid buitenproportioneel. De artikelen die hierop betrekking hebben zijn aangepast waardoor de last voor de uitvoerder is verkleind. Daarnaast bestaat er ook een grote last voor uitvoerders om gratis informatie en advies te geven. Ook dit vindt de overheid buitenproportioneel. De bepaling die het mogelijk maakt om compartimenten uit te besteden aan derde partijen is mogelijk het resultaat van dit bezwaar.

Ik vind het opmerkelijk dat de EC niet lijkt te beseffen dat het succes van een PEPP sterk afhankelijk is van het daadwerkelijke aanbod van de uitvoerders. Op dit moment is het reeds mogelijk om grensoverschrijdend pensioenproducten aan te bieden, maar dit gebeurt amper. De verschillen tussen fiscale wet- en regelgeving tussen de lidstaten maken het buitengewoon complex voor deze partijen om dit te doen. De PEPP-verordening zorgt er voor dat aanbieders kennis moeten hebben van de fiscale systemen van de lidstaten om compartimenten aan te kunnen bieden. Daarnaast is er ook een verplichting tot gratis informatievoorziening en advies voor PEPP-spaarders. Dit vergroot de barrière

⁵⁶ Kamerstukken II 2017/18, 22 112, nr. 2384. p. 6.

⁵⁷ “Zoals al opgemerkt; fiscale stimulansen spelen een belangrijke rol bij de beslissing van een persoon om consumptie uit te stellen en voor een pensioen te sparen. Het EESC is het met de Commissie eens over de rol van fiscale stimulansen bij de bepaling van de al dan niet geslaagde introductie van PEPP’s. Het wijst er echter op dat het aan de lidstaten is om hun burgers toegang tot alle mogelijke fiscale prikkels te verschaffen.”

⁵⁸ Er is een derde argument namelijk: de huidige pensioenproducten in de derde pijler leveren onvoldoende investeringen richting de kapitaalmarkten op. Dit raakt niet voldoende de fiscaliteit om nader op in te gaan.

voor uitvoerders om een PEPP aan te bieden. Daarom ben ik het met het standpunt van de overheid eens, dat er buitenproportionele eisen worden gesteld aan de uitvoerders en dat deze moeten worden verminderd.

4.3 –Europese harmonisatie

4.3.1 - Vormen van harmonisatie

In hoofdstuk 1 is opgemerkt dat het Europese Parlement drie opties ter overweging heeft gegeven aan de EC ten aanzien van de fiscale behandeling. De EC heeft gekozen om een aanbeveling uit te vaardigen die adviseert om op nationaal niveau een belastingvoordeel toe te kennen. Dit is in lijn met het advies van de EESC. Een van de andere opties was om op Europees niveau een belastingvoordeel toe te kennen. In deze situatie moet op Europees niveau fiscale wetgeving worden gemaakt. In de literatuur wordt gesproken over de mogelijkheden die hiervoor bestaan⁵⁹. Hierin wordt duidelijk weergegeven dat voor een aanpak op Europees niveau een zekere mate van harmonisatie noodzakelijk is. Kapteyn en Verloren van Themaat stellen dat er vier niveaus van harmonisatie mogelijk zijn⁶⁰, namelijk:

- volledige harmonisatie,
- minimum harmonisatie,
- optionele harmonisatie,
- wederzijdse erkenning.

De eerste is het meest vergaand. In deze situatie moet er Europese wetgeving worden opgesteld die op het PEPP van toepassing is. Hiervoor moet er een rechtsgrondslag zijn. Deze is te vinden in art. 115 of art. 352 VWEU. De eerste ziet op een aanpassing van nationale wetgeving die de interne markt aangaat, waarvoor de EU geen bevoegdheid heeft. De tweede is een soort saldo rechtsgrondslag; als geen andere bepaling bevoegdheid creëert om de doelstellingen van de Verdragen te verwezenlijken en er is wetgeving nodig, dan kan hier bevoegdheid worden gevonden. Beide grondslagen zorgen er voor dat wetgeving kan worden ontwikkeld door middel van een bijzondere wetgevingsprocedure. Een voorstel wordt in deze procedure aangenomen als er unanimititeit van de 28 lidstaten bestaat. Art. 115 is in het verleden gebruikt als de rechtsgrondslag voor de richtlijnen ten aanzien van directe belastingen.⁶¹ Deze zien allemaal op het voorkomen van dubbele belastingen. De harmonisering van fiscale stelsels ten aanzien van persoonlijke pensioenen ligt beduidend gevoeliger. Dit artikel kan ook alleen worden gebruikt voor het opstellen van een richtlijn. Om dit door middel van een verordening te kunnen doen zal een beroep moeten worden gedaan op art. 352 VWEU. Het is echter in de nabije toekomst niet reëel dat de 28 lidstaten overeenstemming hierover zullen bereiken. Veel lidstaten nemen namelijk het standpunt in dat ze geen inmenging wensen van de EU in hun nationale fiscale wetgeving.

Een minder dwingende vorm voor een Europese oplossing kan worden gevonden in minimum harmonisatie. Hierbij hoeven de lidstaten minder fiscale autonomie op te geven. De rechtsgrondslagen die hiervoor gebruikt kunnen worden door de EC zijn dezelfde als bij volledige harmonisatie. Bij minimumharmonisatie legt de EU een verplichting op om in nationale wetgeving een minimale norm in

⁵⁹ E.A.P.Schouten, Oplossingen voor fiscale obstakels voor een Europees personal pension framework?, WFR 2017/111.

⁶⁰ P.J.G. Kapteyn & P. Verloren van Themaat, Het recht van de Europese Unie en van de Europese Gemeenschappen, Deventer: Kluwer 2003, p. 268 en 269.

⁶¹ Bijvoorbeeld de Moeder-Dochterrichtlijn, Fusie-richtlijn en Interest- en royaltyrichtlijn.

te stellen⁶². Ten aanzien van het PEPP zou de Europese wet bepalen dat de lidstaten een bepaald minimaal voordeel aan de PEPP-spaarder moeten geven. Het meest geschikte rechtsmiddel hiervoor is een richtlijn. De kans dat de lidstaten het eens zijn met deze vorm van harmonisatie is eveneens niet groot aangezien de EU hierdoor op eenzelfde wijze de nationale belastingwetgeving direct beïnvloed. Het unanimititeitsvereiste is hier overeenkomstig van toepassing.

De variant van optionele harmonisatie beïnvloedt de nationale wetgeving niet direct. Hierbij staan er twee regimes naast elkaar en kan de PEPP-spaarder zelf bepalen welke fiscale behandeling hij kiest. Bij deze variant is het van groot belang dat de lidstaten het eens worden over de hoogte van het voordeel aangezien dit op Europees niveau wordt toegekend. Per lidstaat verschilt het systeem en de hoogte van het belastingvoordeel voor pensioenproducten. Daarom is het noodzakelijk dat er een uniforme methode is voor de bepaling van de hoogte hiervan. In de literatuur wordt voorgesteld om aansluiting te zoeken bij de oudedagsvoorziening die een spaarder heeft opgebouwd in de eerste twee pijlers⁶³. Er wordt dus een soort pensioentekort in kaart gebracht. Dit heeft veel weg van het Nederlandse systeem. De ondergrens van het voordeel is dat het voor een PEPP-spaarder groot genoeg moet zijn om met nationale pensioenproducten te kunnen concurreren. Er is ook een bovengrens aangezien lidstaten niet willen dat een PEPP gunstiger wordt behandeld dan nationale producten. Deze mogelijke oplossing heeft wel potentie en zal daarom in par. 4.3.2 meer in detail worden besproken.

De minst vergaande vorm van harmonisering is wederzijdse erkenning. Hierbij moeten lidstaten elkaars regels respecteren. Als een andere lidstaat van mening is dat een PEPP voor een gunstige fiscale behandeling in aanmerking komt, dan moet Nederland dit volgen. Een vergelijkbaar systeem wordt gehanteerd bij buitenlandse pensioenregelingen. Als deze voldoende op elkaar lijken dan erkent Nederland deze buitenlandse regeling. Bij pensioenen wordt wederzijdse erkenning echter toegepast door middel van bilaterale belastingverdragen. Wederzijdse erkenning wordt ook door de EC als optie gegeven⁶⁴. Het idee is eerder door het Europese Parlement ter overweging aan de EC gegeven en deze heeft dit overgenomen. Deelname hieraan kan plaatsvinden op vrijwillige basis. Hierbij geldt dat de mate van succes afhankelijk is van het aantal deelnemende landen. Het land met de minst stringente voorwaarden zal in feite de minimumgrens stellen die bepaalt wanneer een PEPP voor belastingvermindering in aanmerking kan komen. Deze oplossing ziet alleen op grensoverschrijdende situaties. In binnenlandse situaties zal een PEPP aan de nationale voorwaarden moeten voldoen. Deze variant zorgt ervoor dat de nieuwe woonstaat van een PEPP-spaarder het in het buitenland afgesloten lijfrenteproduct erkent, ook wanneer de voorwaarden niet geheel overeenkomen. Zodoende behoudt hij na een emigratie het recht op belastingvermindering. Daarnaast zal, wanneer er een belastingvoordeel is toegekend, deze niet worden teruggenomen door zijn oude woonstaat als gevolg van emigratie.

⁶² Bijvoorbeeld de Btw-richtlijn die een bandbreedte geeft voor het tarief. Hierin wordt een minimum en een maximum omschreven. Zie: Richtlijn 2006/112/EG van de Raad van 28 november 2006 betreffende het gemeenschappelijke stelsel van belasting over de toegevoegde waarde.

⁶³G.J.B. Dietvorst, 'Proposal for a pension model with a compensating layer', EC Tax Review 2007 nr. 3, p. 142-145.

⁶⁴ Working Document on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on a pan-European Personal Pension Product (PEPP) (COM2017/0343) and the Commission Recommendation on the tax treatment of personal pension products, including the pan-European Personal Pension Product (C 2017/4393).

4.3.2 – Optionele Harmonisatie; EET versus TEE

Van de niveaus van Europese Harmonisatie hebben optionele harmonisatie en wederzijdse erkenning de meeste potentie. Bij deze eerste optie zal het uniforme belastingstelsel zo moeten worden ontworpen dat de hoogte van het voordeel voor alle lidstaten acceptabel is. In hoofdstuk 3 is gebleken dat Nederland twee systemen kent wat betreft het moment van toekennen van een belastingvoordeel aan een derdepijlerproduct. Dit basiskenmerk beïnvloedt zowel de heffingssystematiek als de grootte van het voordeel. In de literatuur wordt dit nader beschouwt.⁶⁵

Allereerst is het noodzakelijk om kort de (internationale)terminologie te bespreken die het mogelijk maakt om belastingssystemen met elkaar te vergelijken. Er zijn grofweg drie manieren waarop belastingheffing over derde-pijlerproducten kan plaatsvinden. Over de betaalde premies, de rendementen en de uitkering. Als een van deze aspecten in de belastingheffing worden betrokken dan wordt dit aangeduid met de Engelse term *Taxed*. Als het is vrijgesteld van belasting dan wordt de term *Exempt* gebruikt. Voor alle drie momenten wordt dit bepaald, waaruit een drie letterige combinatie ontstaat. Deze beschrijft de werking van het belastingstelsel.

De meest gangbare belastingssystemen in de lidstaten zijn EET (Exempt-Exempt-Taxed) en ETT. Daarnaast zijn er ook een aantal waar TEE van toepassing is. De Verordening gaat helemaal uit van een systeem waarbij de inleg vrijgesteld is. Zodoende is er veel aandacht voor de aftrekbaarheid van de premie. Als er echter op Europees niveau een oplossing wordt gezocht voor fiscale problematiek, is het een optie om gebruik te maken van een TEE-systeem. Dit heeft een aantal voordelen:

Ten eerste wordt niet op het moment van sparen al belastingaftrek gegeven. Ten tweede; doordat het optionele regime Europees is, kan een PEPP in alle lidstaten onder hetzelfde regime vallen. Grensoverschrijdende opbouw vormt in deze situatie geen belemmering omdat er geen wisseling van regime is. In de derde plaats kan waardeoverdracht zonder fiscale gevolgen plaatsvinden om dezelfde reden. Compartimenten worden overbodig omdat er geen fiscale claim bestaat. Dit systeem heeft ook als voordeel dat het aantrekkelijker wordt voor uitvoerders om een PEPP aan te bieden, aangezien er slechts één fiscaal systeem is waar zij kennis van moeten hebben. Ten slotte komt het de eenvoud ook ten goede dat er bij uitkering geen belasting is verschuldigd. Hierdoor hoeven de lidstaten geen belastingclaim te waarborgen. De Europese fiscale wet kan de uitkering vrijstellen, onafhankelijk van de woonplaats van de ontvanger.

Er zijn ook een aantal kanttekeningen te plaatsen bij dit systeem. Een TEE-systeem is niet de meest gunstige vorm van belastingvermindering. Zo blijkt dat de contante waarde van dezelfde lijfrente-uitkeringen onder een EET-systeem beduidend hoger is.⁶⁶ Daarom is deze behandeling in beginsel niet in lijn met de aanbeveling. Het feit dat deze niet verbindend is, maakt dat dit geen obstakel hoeft te zijn.

Er moet ook rekening worden gehouden met het feit dat er in beginsel bij een TEE-systeem oneindig vermogen weggezet kan worden zonder dat het wordt belast. Een PEPP zou zodoende ingezet kunnen worden om een box III heffing te ontgaan. De maximalisering van PEPP-sparen kan niet worden gekoppeld aan het doel van het PEPP zoals de definitie beschrijft. De pensioendoelstelling is voor iedere spaarder verschillend. Voor sommigen zal dit hoger liggen dan de overheid wenselijk acht. Een

⁶⁵ E.A.P.Schouten, Fiscale behandeling van PEPP's: wordt het EET of TEE?, WFR 2017/231.

⁶⁶ OECD 2016, OECD Pensions Outlook 2016, OECD Publishing, Paris, par. 2.1, p. 53.

maximering kan worden gedaan door het bepalen van de fiscaal toegestane inleg. Dit idee is in par. 4.3.1 gepresenteerd.

Een ander probleem dat kan bestaan is, doordat lidstaten verschillende belastingssystemen hebben, dat er sprake kan zijn van dubbele belastingheffing. Dit is in par. 3.3.6 besproken. Het kan bijvoorbeeld voorkomen dat in het buitenland wordt geheven over de uitkering terwijl de premie bij dit TEE-systeem reeds is belast. De oplossing die Nederland hiervoor geeft is de afkoop van een nettolijfrente vóórdat wordt geëmigreerd. Deze systematiek staat lijnrecht tegenover een pensioendoelstelling en is daarnaast ook ongunstig voor de spaarder. Als diegene in het nieuwe woonland opnieuw een pensioenproduct wil aangaan zal hij daarbij wederom afsluitkosten en dergelijke moet betalen. Ook creëert het wederom een barrière voor de vrije markt aangezien immigranten in deze situatie worden benadeeld. Om dit te voorkomen moet er op Europees niveau duidelijkheid bestaan. Als er met alle lidstaten een fiscaal optioneel systeem wordt overeen gekomen en een spaarder kiest voor dit tweede regime dan kunnen vervolgens niet de nationale bepalingen van toepassing zijn op een PEPP. Alleen als een PEPP-spaarder kiest voor het nationale regime is te verantwoorden dat hij geconfronteerd wordt met nadelen die voortkomen uit verschillen tussen belastingssystemen.

4.4 – Nationale oplossingen voor fiscale problematiek

De lidstaten kunnen volgens de EC eenvoudig op nationaal niveau de problematiek rond de fiscaliteit van het PEPP verhelpen. Hiervoor heeft zij een aanbeveling gegeven die als volgt luidt:

“De lidstaten kennen PEPP's die in het kader van Verordening (EU) .../... van het Europees Parlement en de Raad worden aangeboden, na de lancering ervan op de markt voor persoonlijke pensioenen dezelfde belastingvermindering toe als die welke aan nationale PPP's is toegekend, ook al voldoen de PEPP-productkenmerken niet aan alle door de lidstaat voorgeschreven criteria voor de toekenning van een belastingvermindering aan PPP's.

Wanneer er in een lidstaat meerdere soorten PPP's zijn, verleent die lidstaat de PEPP's de gunstigste fiscale behandeling die voor zijn PPP's beschikbaar is”

In Nederland bestaan er twee fiscale faciliterende behandelingen, namelijk de omkeerregel (EET) en de behandeling van de nettolijfrente (TEE). De EU ziet het liefst dat een PEPP een EET behandeling krijgt waardoor, ondanks dat een PEPP niet aan de voorwaarden voldoet, het toch voor premieaftrek in aanmerking komt. In deze paragraaf zal worden besproken wat hierover het standpunt van de overheid is. Daarnaast zal worden besproken welke alternatieve fiscale behandelingen er zijn.

4.3.1.- Het Nederlandse standpunt ten aanzien van de Aanbeveling

Nederland heeft kenbaar gemaakt dat het geen gehoor geeft aan de Aanbeveling. Dit is een logische reactie, want waarom zou een lidstaat premieaftrek toestaan voor een PEPP waarop minder strikte voorwaarden van toepassing zijn dan op een vergelijkbaar nationaal product? Als de Aanbeveling zou worden opgevolgd kiezen consumenten nimmer voor een nationaal derdepijlerproduct. Voor het PEPP is dit een succes, maar voor de overheid zal dit tot hoge kosten leiden. In hoofdstuk drie is gebleken dat een PEPP op vele manieren kan worden vormgegeven. Het is denkbaar dat, wanneer de aanbeveling wordt opgevolgd, consumenten nationale lijfrenteproducten om zetten in een kwalificerend PEPP. Nadien kunnen de uitbetalingsopties worden gewijzigd. Aangezien de reguliere bepalingen niet op een PEPP van toepassing zijn, wordt er geen verboden handeling verricht. Vanuit het oogpunt van de overheid zijn dit soort structuren onwenselijk. Het standpunt wat de overheid nu inneemt leidt er toe

dat een PEPP niet fiscaal wordt gefaciliteerd als het niet volledig aan de voorwaarden voor een lijfrente voldoet.

De vraag is of het terecht is dat Nederland geen gehoor geeft aan de Aanbeveling. Ik ben van mening dat dit inderdaad het geval is. Het is uiteraard in het belang van het PEPP dat het voor belastingvermindering in aanmerking komt. Het opvolgen van de Aanbeveling brengt echter voor Nederland hoge kosten met zich mee. Het kabinet heeft in het standpunt ten aanzien van de subsidiariteit aangegeven dat er weinig behoefte is aan een aanvullend persoonlijk pensioenproduct. Een poging om een Europese markt voor derdepijlerproducten te creëren zonder fiscale obstakels is een mooi streven vanuit het oogpunt van de interne markt. Het gaat echter mijns inziens te ver om van de lidstaten te verwachten dat zij zonder aanvullende voorwaarden een PEPP voor belastingvermindering in aanmerking laten komen.

4.3.3 – Alternatieve behandeling nationaal

De EC heeft aangegeven dat lidstaten andere bepalingen op de PEPP van toepassing kunnen laten zijn dan voor nationale persoonlijke pensioenproducten. Hieruit volgt dat lidstaten op nationaal niveau een ander regime voor de PEPP kunnen introduceren waarmee zij een belastingvoordeel toekennen. De meest voor de hand liggende optie voor Nederland is om het TEE-systeem op een PEPP toe te passen. Dit systeem heeft een aantal voordelen zoals ook al bleek bij de Europese oplossing van optionele harmonisatie. De Europese harmonisering ontbreekt echter in deze situatie. Een TEE-systeem heeft voor de overheid het voordeel dat dit minder op de schatkist drukt. Ook voor de uitvoering is dit een eenvoudiger systeem, omdat er geen fiscale claim meer rust op het recht.

Het grootste nadeel aan dit systeem is dat er momenteel geen bevredigende oplossing bestaat in emigratie situaties. Zoals in par 3.3.6 is beschreven, moet er bij een nettolijfrente in dat geval tot afkoop worden overgegaan. De Verordening staat een afkoop in beginsel niet toe. Dit is naar mijn mening terecht. Afkoop creëert aan de ene kant een nadeel voor de belastingplichtige zoals par. 4.3.2 liet zien. Aan de andere kant wordt er ook onterecht van een vrijstelling ten aanzien van rendement op het vermogen geprofiteerd. Bij afkoop wordt zonder verdere gevolgen het eindsaldo voortijdig opgenomen, wat niet in lijn is met de pensioendoelstelling. De meest eenvoudige oplossing is dat andere landen ook een bepaling in hun wet opnemen die een uitbetaling na pensionering vrijstelt als de premie in het buitenland reeds belast is⁶⁷.

Een ander nadeel is dat een nationaal TEE-systeem dat aansluiting zoekt bij de nettolijfrente het voor de uitvoerders in beginsel niet gemakkelijker maakt om in Nederland voor belastingvermindering in aanmerking te komen. De nettolijfrente faciliteit staat namelijk op dit moment alleen open voor reguliere lijfrentes die boven de aftoppingsgrens uitkomen. De oplossing hiervoor is dat de wettekst kan worden aangepast zodat deze vanaf de eerste euro specifiek op een PEPP van toepassing is. De belangrijkste valkuil van deze oplossing is dat deze economisch minder gunstig is voor een consument, wat het lastig maakt voor een PEPP om met gefaciliteerde lijfrentes te concurreren.

4.3.2 – (Uitvoerings)kosten versus slagingskans

De keuze voor een alternatieve nationale of Europese behandeling is altijd een afweging tussen het succes van de PEPP en de kosten voor de overheid. Als geen nieuwe wetgeving tot stand wordt gebracht voor een PEPP dan zijn de gevolgen voor de uitvoering door de Belastingdienst beperkt. Hij zal moeten

⁶⁷ Vergelijkbaar met art 3.100 lid 1 onderdeel c Wet IB 2001.

beoordelen of een PEPP in aanmerking komt voor premieaftrek, maar dit wordt gedaan volgens dezelfde methode als bij de reguliere lijfrentes. De kans van slagen van het PEPP is in deze situatie klein. De last ligt voornamelijk bij de aanbieders aangezien alleen zij er voor kunnen zorgen dat het product voor belastingvermindering in aanmerking komt. Als ze dit niet zouden doen is het product niet interessant voor consumenten.

De PEPP heeft een grotere slagingskans als de aanbeveling van de EC wordt opgevolgd. Het grote nadeel hiervan is echter dat dit tot onwenselijke afwikkelingen kan leiden. Als een PEPP namelijk altijd voor belastingvermindering in aanmerking komt op grond van de voorwaarden uit de Verordening dan kan er gebruik worden gemaakt van de soepele uitbetalingsopties. Dit zal de overheid willen voorkomen, waardoor er aanvullende voorwaarden op het product van toepassing zullen zijn.

Een andere nadeel is, dat naar alle waarschijnlijkheid meer mensen bereid zijn om een lijfrente af te sluiten, als de voorwaarden voor uitbetaling soepel zijn. Zodoende wordt er meer premie vrijgesteld, wat resulteert in een derving van inkomstenbelasting. Naar mijn mening is het opvolgen van de Aanbeveling vanuit het oogpunt van (uitvoerings)kosten zodoende de minst haalbare optie.

Op nationaal niveau is het regime volgens de omkeerregel vanuit het kosten­oogpunt de beste optie. Er zullen de nodige kosten worden gemaakt voor het implementeren van nieuwe regelgeving, maar de uitvoering zal door het TEE-systeem, waarbij geen fiscale claim hoeft worden gevolgd, eenvoudiger en daarmee goedkoper worden. Daarnaast is de fiscale facilitering door middel van het TEE systeem goedkoper voor de overheid.

Daarnaast bestaat de mogelijkheid om op Europees niveau een fiscaalvriendelijke behandeling tot stand te brengen. Als er optionele harmonisatie wordt uitgevoerd, moet op een eerlijke manier de grootte van het belastingvoordeel worden bepaald. In grensoverschrijdende situaties is veel informatievoorziening nodig vanuit andere landen. Dit is op zich mogelijk doordat de administratieve bijstandsrichtlijn van toepassing is⁶⁸. De Belastingdienst wordt echter wel met extra werkdruk geconfronteerd aangezien zij in kaart moet brengen hoe groot de bestaande pensioenrechten in de eerste en tweede pijler zijn. Doordat lidstaten elk hun eigen systeem van oudedagsvoorziening hebben, zal dit tot de nodige complexiteit leiden wat de uitvoeringskosten laat stijgen. Het grootste obstakel ten aanzien van deze oplossing zal echter wederom de politiek zijn.

De andere haalbare optie op Europees niveau is het overeenkomen van wederzijdse erkenning tussen lidstaten. Het is lastig te voorspellen wat de kosten hiervoor zullen zijn. Naar alle waarschijnlijkheid liggen deze lager dan bij de optionele harmonisatie aangezien dit minder vaak van toepassing is. Deze vorm ziet namelijk alleen op grensoverschrijdende situaties die niet veelvuldig voorkomen. Ter illustratie: slechts 3,7% van de Europese inwoners verricht grensoverschrijdende arbeid en waarschijnlijk slechts een gedeelte van hen is potentieel geïnteresseerd in een PEPP⁶⁹.

⁶⁸ Richtlijn 2011/16/EU van de Raad van 15 februari 2011 betreffende de administratieve samenwerking op het gebied van de belastingen en tot intrekking van Richtlijn 77/799/EEG.

⁶⁹ Working Document on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on a pan-European Personal Pension Product (PEPP) (COM2017/0343) and the Commission Recommendation on the tax treatment of personal pension products, including the pan-European Personal Pension Product (C 2017/4393). p.5.

4.5 – Conclusie

De EC is bevoegd om voorstellen te doen om de interne markt te bevorderen. Dit resulteert in een verordening dat een PEPP met gestandaardiseerde productkenmerken creëert. De Nederlandse overheid is hier een voorstander van. Ook ten aanzien van de fiscaliteit kan de EC voorstellen doen als dit noodzakelijk is ter bevordering van de interne markt. Er is in deze situatie wel unanimiteit van lidstaten vereist in de besluitvorming. De huidige Verordening met alleen gestandaardiseerde productkenmerken zal naar alle waarschijnlijkheid slechts beperkt de interne markt bevorderen. Om die reden moeten er ook op fiscaal gebied stappen worden gezet om het PEPP tot een succes te maken. Daarom heeft de EC een aanbeveling gedaan aangaande fiscaliteit. Dit instrument heeft geen rechtskracht en de Nederlandse overheid gaat hier geen gehoor aan geven. Om de PEPP toch tot een succes te kunnen maken is een fiscale oplossing noodzakelijk. Daarom wordt er naar alternatieven gezocht. Dit kan op zowel Europees als nationaal niveau. Een van de mogelijkheden is om op Europees niveau wetgeving te creëren die direct ingrijpt op de nationale belastingwetgeving. Omdat hiervoor waarschijnlijk geen unanimiteit van de lidstaten wordt bereikt, valt deze optie af. Zodoende blijven de Europese opties tot optionele harmonisering en wederzijdse erkenning over. Op nationaal niveau valt het volgen van de Aanbeveling door het standpunt van de overheid af. Niets doen zorgt voor een lage slagingskans voor het PEPP. De beste oplossing op nationaal niveau is een TEE-systeem. De vraag hierbij is echter of dit systeem wel voldoende concurrerend is met het nationale lijfrenteregime. Zodoende is een Europese oplossing gunstiger voor het PEPP. Bij optionele harmonisering verdient een TEE-systeem de voorkeur ten opzichte van het EET systeem, tenzij de uitvoerders in staat zijn om op de nationale fiscale regelgeving van alle lidstaten te anticiperen. Wederzijdse erkenning is nuttig om problemen in bepaalde emigratie situaties te verhelpen. Bij deze optie is van harmonisering echter geen sprake in een binnenlandse situatie. In het volgende hoofdstuk zal ik de belangrijkste bevindingen uit alle voorgaande hoofdstukken kort samenvatten. Vervolgens zal ik mijn voorkeur voor een oplossing van de fiscale problematiek geven. Hierbij zal ik ook beschrijven wat het standpunt van Nederland hierin zou moeten zijn in mijn optiek.

Hoofdstuk 5 – Conclusie en aanbevelingen

Dit afsluitende hoofdstuk is gericht op de beantwoording van de hoofdvraag van deze scriptie. Deze luidde: *Op welke manier kunnen een PEPP en het Nederlandse fiscale stelsel beter met elkaar in overeenstemming worden gebracht?*

In het eerste hoofdstuk zijn drie criteria opgenomen aan de hand waarvan een goede overeenstemming van het PEPP en het Nederlandse fiscale stelsel kan worden vormgegeven:

- Doeltreffendheid (effectiviteit)
- Doelmatigheid (efficiëntie)
- Voldoen aan EU recht

In hoofdstuk twee is gebleken dat het Nederlandse fiscale stelsel lijfrenteproducten in beginsel volgens de omkeerregel belast, mits aan bepaalde voorwaarden is voldaan. De huidige situatie is dat een PEPP moet kwalificeren als lijfrente om voor premieaftrek in aanmerking te komen. Bovengenoemde voorwaarden zien onder andere op de hoogte van de bijdrage, de uitvoerder van het product en uitbetalingsvorm hiervan. Als hier niet aan wordt voldaan dan wordt de premieaftrek teruggenomen.

Hoofdstuk drie heeft uitgewezen dat een PEPP in beginsel een lijfrente kan zijn. Op grond van de Verordening kan aan de voorwaarden die in hoofdstuk twee zijn besproken worden voldaan. Een PEPP kan echter ook diskwalificeren. Zodoende moeten buitenlandse aanbieders het Nederlandse fiscale systeem goed kennen om te bewerkstelligen dat een PEPP kwalificeert als fiscaal gefaciliteerde lijfrente.

Voor zowel de aanbieders als de afnemers is het gunstig als een PEPP Europees fiscaal gefaciliteerd zou worden. Hoofdstuk vier heeft beschouwd welke opties hiervoor bestaan. Hieruit blijkt echter dat dit politiek te gevoelig ligt om tot de haalbare opties te behoren. Naar mijn mening zou optionele harmonisering een goede optie zijn, maar dit heeft geen reële slagingskans. Zodoende acht ik op Europees niveau enkel wederzijdse erkenning haalbaar. Daarom moedig ik de Nederlandse overheid aan hier aan mee te werken.

Nederland wil haar fiscale autonomie behouden en volgt de Aanbeveling niet op. Toch ben ik van mening dat er enige compensatie moet worden geboden. Zonder specifieke regelgeving voor het PEPP zijn de reguliere voorwaarden van de lijfrente van toepassing. Ik ben van mening dat dit het succes van het PEPP teveel saboteert. Het is terecht dat Nederland geen sterke verplichting voelt voor een bijzonder gunstige facilitering, aangezien er in Nederland weinig behoefte is aan het PEPP. Het kabinet heeft wel te kennen gegeven dat het een meerwaarde heeft voor andere lidstaten. Om die reden kan er wel een enigszins uitgekleden vorm van belastingvermindering komen om aan de interne markt bij te dragen. Ik denk dat het proportioneel is dat deze als volgt wordt vormgegeven:

Op een PEPP is in beginsel het reguliere fiscale lijfrenteregime van toepassing. Als deze hieraan voldoet wordt deze betiteld als “kwalificerende PEPP”. Dit product heeft recht op premieaftrek en valt onder het reguliere lijfrenteregime. Als een PEPP daarentegen niet aan de voorwaarden van het lijfrenteregime voldoet, wat naar mijn verwachting regelmatig het geval is, zal deze worden betiteld als “niet-kwalificerende PEPP”. Hierop is het economisch minder gunstige TEE-systeem van toepassing wat resulteert in een vrijstelling in box III.

Het voordeel voor de spaarder is dat hij aan zijn PEPP-rekening kan blijven bijdragen én enige belastingvermindering krijgt. Deze niet-kwalificerende PEPP is uiteraard wel onderworpen aan de voorwaarden die zijn opgenomen in de Verordening. Omdat deze in beginsel minder streng zijn is het rechtvaardig dat het belastingvoordeel voor de spaarder ook kleiner is. Voor de maximering van de bijdrages aan het product kan bij de reguliere beperkingen die reeds bestaan voor nettolijfrentes worden aangesloten. Het blijft voor een buitenlandse aanbieder van belang dat hij zich laat aanwijzen door de minister op grond van art. 126a lid 2 onderdeel d Wet IB 2001, ongeacht of hij een kwalificerende of niet-kwalificerende lijfrente aanbiedt.

In eerste instantie kan de aanbieder ervoor zorgen dat een PEPP kwalificeert als lijfrente. Daarnaast kan de spaarder er zelf ook voor zorgen dat er geen voorwaarden worden geschonden. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het wijzigen van de uitbetalingsstructuur. De informatie over fiscale gevolgen hiervan wordt hem door de aanbieder gegeven op grond van art. 52 lid 2c van de Verordening. Ik ben van mening dat de overheid hier ook de taak heeft om de belastingplichtige te informeren over de fiscale voorwaarden die worden gesteld aan een lijfrente. Deze staan uiteraard in de wet opgenomen, maar dit is mogelijk niet voldoende toegankelijk voor alle (minder geschoolde) belastingplichtigen. Zodoende kan op de website van de Belastingdienst een pagina aan de PEPP worden gewijd waarin duidelijk staat hoe deze als lijfrente kan kwalificeren. De PEPP-aanbieder heeft, zoals blijkt uit de Verordening, ook de mogelijkheid om compartimenten uit te besteden aan derden. Zodoende hoeven de aanbieders niet de fiscale regimes van alle 28 lidstaten te kennen. Als hier geen gebruik van wordt gemaakt zal een PEPP dus als niet-kwalificerend worden gelabeld.

Ten aanzien van het EET-systeem kan worden aangesloten bij de bepalingen die voor de nettolijfrente gelden. Zo kan art. 5.16 Wet IB 2001 worden aangepast zodat deze expliciet de niet-kwalificerende PEPP vermeldt. Uitkeringen vanuit buitenlandse compartimenten kan Nederland volgens de omkeerregel belasten als inkomsten uit vroegere arbeid. Uitkeringen die in het buitenland ook onder een TEE-systeem vallen moeten onder art. 3.100 lid 1 onderdeel c Wet IB 2001 worden vrijgesteld. Om deze systematiek uniform te maken binnen Europa, zullen andere lidstaten eenzelfde bepaling op moeten nemen ten aanzien van uitkeringen vanuit Nederland. Deze wederzijdse erkenning leidt er toe dat een uitkering naar het buitenland vanuit een PEPP die onder het TEE-systeem valt niet tot dubbele belastingheffing leidt.

De hierboven gepresenteerde oplossing voldoet aan de drie criteria. In de eerste plaats kan de PEPP hierdoor voor belastingvermindering in aanmerking komen. Ten tweede wordt dit gedaan op een manier die de totale kosten voor de Belastingdienst, de spaarder en de uitvoerder minimaliseert. Ten derde wordt hiermee voldaan aan het EU-recht. Enerzijds omdat Nederland meewerkt aan bevordering van de interne markt, waardoor inwoners hun verkeersvrijheden kunnen gebruiken. Anderzijds wordt ook gewaarborgd dat binnen- en buitenlandse spaarders en aanbieders fiscaal gelijk worden behandeld.

Bibliografie

Artikelen, boeken en rapporten

- De Graaf, Kavelaars & Stevens, Internationaal Belastingrecht 2017
- E.A.P.Schouten, Oplossingen voor fiscale obstakels voor een Europees personal pension framework?, WFR 2017/111
- E.A.P.Schouten, Fiscale behandeling van PEPP's: wordt het EET of TEE?, WFR 2017/231
- European Financial Services Round Table, pan-European pension plans from concept to action, 26 Juni 2007
- G.J.B. Dietvorst, 'Proposal for a pension model with a compensating layer', EC Tax Review 2007 nr. 3
- Heithuis, Kavelaars & Schuver, Inkomstenbelasting 2015
- Melbourne Mercer Global Pension Index 2017
- OECD 2015, Stocktaking of the tax treatment of funded private pension plans in OECD and EU countries
- OECD (2016), OECD Pensions Outlook 2016, OECD Publishing, Paris
- P.J.G. Kapteyn & P. Verloren van Themaat, Het recht van de Europese Unie en van de Europese Gemeenschappen, Deventer: Kluwer 2003
- P. Kavelaars, Conserverende aanslag en verdragen (2), NTFRB 2009-29
- Study on the feasibility of a European Personal Pension Framework, FISMA/2015/146(02)/D

Jurisprudentie

- HR 8 oktober 1975, nr. 17 615, BNB 1976/50
- HR 10 september 1975, nr. 17 634, BNB 1976/38
- HR 30 oktober 1991, nr. 27 215, BNB 1992/5 met noot van Van Dijck
- HR 1 mei 1996, nr. 31 452, BNB 1996/214
- HR 19 juni 2009, nr. 44 050, BNB 2009/264 met noot I.J.J. Burgers
- HR 15 april 2011, nr. 10/00990, BNB 2011/160
- HR 14 juli 2017, 17/01256, BNB 2017/186

- HvJ 14 februari 1995, nr. C-279/93, BNB 1995/187
- HvJ EG 3 oktober 2002, nr. C 136/00, BNB 2002/403 (Danner) met noot van G.T.K. Meussen
- HvJ 11 maart 2004, C-9/02, BNB 2004/258, met noot van G.T.K. Meussen

Kamerstukken

- Kamerstukken II 1997/98, 25 087, nr. 4
- Kamerstukken II 1998/99, 26 727, nr. A
- Kamerstukken II 2005/06, 30 413, nr. 3
- Kamerstukken II 2013/14, 33 847, nr. 7
- Kamerstukken II 2017/18, 22 112, nr. 2384
- Kamerstukken II 2017/18, 22 112, nr. 2549

Besluiten

- Besluit van de Staatssecretaris van Financiën, 13 juni 2012, nr. BLKB2012/283M, Stcrt. 2012, 12493

Europese stukken

- Verordening van het Europese parlement en de raad inzake een pan-Europees persoonlijk pensioenproduct (PEPP), 2017/0143 (COD)
- Ontwerpresolutie van het Europees Parlement, 2018/2002(INL)
- Ontwerpverslag van het Europees Parlement met aanbevelingen aan de Commissie inzake de fiscale behandeling van persoonlijke pensioenproducten, inclusief het pan-Europees persoonlijk pensioenproduct, 2018/2002(INL)
- Richtlijn 2006/112/EG van de Raad van 28 november 2006 betreffende het gemeenschappelijke stelsel van belasting over de toegevoegde waarde
- Working Document on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on a pan-European Personal Pension Product (PEPP) (COM2017/0343) and the Commission Recommendation on the tax treatment of personal pension products, including the pan-European Personal Pension Product (C 2017/4393)
- Richtlijn 2011/16/EU van de Raad van 15 februari 2011 betreffende de administratieve samenwerking op het gebied van de belastingen en tot intrekking van Richtlijn 77/799/EEG

Websites

- De Nederlandsche Bank, Register verzekeraars, 6 juni 2018, <https://www.dnb.nl/toezichtprofessioneel/openbaar-register/WFTVE/>
- Europa Nu, Verdrag van Lissabon vergroot rol van nationale parlementen in Europa, 28 juni 2018, https://www.europa-nu.nl/id/vhcogh59fsmg/verdrag_van_lissabon_vergroot_rol_van

Overig

- Brief Staatssecretaris van Financiën van 13 april 2004, nr. 2004/188, V-N 2004/21.8
- Bekendmaking toegelaten buitenlandse aanbieders van lijfrenten, 21 maart 2018, nr. 2018-5799
- Database of pension plans & products in EEA: Statistical Summary, EIOPA
- Fiche 3: Verordening Pan-Europees Persoonlijk Pensioenproduct (PEPP), 1 september 2017
- Notitie Fiscaal Verdragsbeleid 2011